

T.C.
TARIM VE KÖYİŞLERİ BAKANLIĞI
Dış İlişkiler ve Avrupa Birliği Koordinasyon Dairesi Başkanlığı

AVRUPA BİRLİĞİ'NDE HAYVAN HAREKETLERİNİN, HAYVAN
HASTALIKLARI KONTROL SİSTEMLERİNDEKİ ÖNEMİ VE TÜRK
MEVZUATININ UYUMU

AB Uzmanlık Tezi

Duru KUT
AB Uzman Yardımcısı

Ankara – 2008

ÖZET

AB Uzmanlık Tezi

AVRUPA BİRLİĞİ'NDE HAYVAN HAREKETLERİNİN, HAYVAN HASTALIKLARI KONTROL SİSTEMLERİNDEKİ ÖNEMİ VE TÜRK MEVZUATININ UYUMU

Duru KUT

T.C.

TARIM VE KÖYİŞLERİ BAKANLIĞI

Dış İlişkiler ve Avrupa Birliği Koordinasyon Dairesi Başkanlığı

Hayvan sağlığı kontrolleri, tüketicilere, hayvanlardan insanlara bulaşan hastalıkların bulaşmasını engellemek ve hayvanların önemli ekonomik etkileri olan hastalıklardan korunması açısından önemlidir. Hayvan hareketleri ile hastalıkların yayıldığına dair birçok örnek bulunmaktadır. Mevzuat ve sıkı denetimler ile hayvan hareketleri kontrol edilebilmekte ve hastalıkların yayılmasına engel olunabilmektedir. Avrupa Birliği'nde (AB), sınırların ve karantina gibi kontrollerin kaldırılması, hayvanların tanımlanması ve izlenebilirliği konularının geliştirilmesi gibi telafi edici önlemlerin alınmasına neden olmuştur.

Türkiye'de, hayvan sağlığı ve canlı hayvanların ticaretinde etkili bir yasal çerçevenin olması büyük önem taşımaktadır. Birçok önemli hastalığın eradikasyonuna katkıda bulunacağı için, bu yasal çerçevenin önemi daha da artmaktadır. Bunun yanında, AB mevzuatı ile tam olarak uyumlu bir hayvan sağlığı mevzuatı oluşturulmasının, AB'ne katılım sürecinde olumlu etkisi olacaktır.

Bu çalışma, AB'nin hayvan hastalıkları kontrol sistemi ile ilgili mevzuatı ve hastalıkların yayılmasında hayvan hareketlerinin etkisinin analiz edilmesi bakımından önem arz etmektedir. Bu çalışmada temel olarak AB ve Türkiye'deki hayvan sağlığı mevzuatı ve hayvan hareketleri değerlendirilmektedir.

2008, 82 Sayfa

ANAHTAR KELİMELER: AB Hayvan Hastalıkları Kontrol Sistemleri, Hayvan Hareketleri, TRACES, ADNS, Eradikasyon Programları, AB Hayvan Sağlığı Strateji Belgesi, TURKVET

ABSTRACT

EU Expertise Thesis

THE IMPORTANCE OF ANIMAL MOVEMENTS IN ANIMAL DISEASE CONTROL SYSTEM WITHIN THE EUROPEAN UNION AND THE ALIGNMENT OF RELATED LEGISLATION IN TURKEY

Duru KUT

MINISTRY OF AGRICULTURE AND RURAL AFFAIRS OF TURKEY
Foreign Affairs and EU Coordination Department

Animal health controls are important for the protection of consumers from diseases transmissible from animals to humans and the protection of animals from diseases with serious economic effects. There are many examples of disease spread that have occurred as a result of intentional movements of animals. In animals, movements can be the subject of legislation or strict controls and there is a real opportunity to reduce disease transmission. In the European Union, the removal of border controls, and other controls such as quarantine, has necessitated the introduction of additional compensatory measures, such as improved animal identification and traceability.

Concerning Turkey, the presence of an effective legal framework for animal health and trade in live animals has a crucial importance. Its added value is increasingly evident as it will contribute greatly to the eradication of many serious diseases. Additionally, having a fully harmonized legislation for animal health with the EU legislation will have a positive contribution for the accession to the EU.

This study has an importance for analyzing the EU legislation on animal disease control system and the effect of animal movements in the spread of diseases. This study mainly focuses on legislation of animal health and animal movements within the EU and Turkey.

2008, 82 Pages

ANAHTAR KELİMELER: EU Animal Disease Control System, Animal Movements, TRACES, ADNS, Eradication Programmes, EU Animal Health Strategy, TURKVET

İÇİNDEKİLER

ÖZET	ii
ABSTRACT.....	iii
KISALTMALAR DİZİNİ.....	vii
ÇİZELGELER DİZİNİ	ix
GİRİŞ	1
BÖLÜM 1	3
1. AB'DE HAYVAN HASTALIKLARI KONTROL SİSTEMLERİ	
VE HAYVAN HAREKETLERİNİN ÖNEMİ	4
1.1. AB'de Hayvan Sağlığına Genel Bakış.....	4
1.2. AB'de Hayvan Hastalıkları Kontrol Sistemleri	5
1.2.1. Hayvanların Tanımlanması ve Kayıt Altına Alınması	7
1.2.1.1. Sığır Cinsi Hayvanların Kayıt Altına Alınması	8
1.2.1.2. Koyun ve Keçilerin Kayıt Altına Alınması	10
1.2.1.3. Domuzların Kayıt Altına Alınması.....	11
1.2.1.4. Atların Kayıt Altına Alınması.....	12
1.2.1.5. Pet hayvanlarının Kayıt Altına Alınması.....	12
1.3. Hayvan Hastalıkları ile Mücadele Önlemleri	13
1.3.1. Hayvan Hastalıkları Bildirim Sistemi (ADNS)	15
1.3.2. Hayvan Hastalıkları	17
1.3.2.1. Şap Hastalığı	17
1.3.2.2. Sığır Tüberkülozu ve Sığır Brusellozu	17
1.3.2.3. Bulaşıcı Spongiform Ensefalopati (TSE) ve Sığırların	
Süngerimsi Beyin Hastalığı (BSE)	18
1.3.2.4. Kuduz Hastalığı	18
1.3.2.5. Klasik Domuz Vebası	19
1.3.2.6. Afrika Domuz Vebası	20
1.3.2.7. Afrika At Vebası	20
1.3.2.8. Mavidil.....	20
1.3.2.9. Tavuk Vebası	21
1.3.2.10. Newcastle Hastalığı	22
1.3.3. Hayvan Hastalıkları Eradikasyon ve İzleme Programları.....	22

1.4. Hayvan Hareketleri Kontrolü.....	27
1.4.1. ANIMO ve SHIFT	29
1.4.2. TRACES	31
1.5. Canlı Hayvanların Birlik İçi Ticareti	32
1.6. Veteriner Sınır Kontrol Noktaları	35
1.7. Veteriner Ortak Giriş Belgesi	36
1.8. Birlik İçine Canlı Hayvanların İthalatı	37
1.9. Hayvan Sağlığı Stratejisi.....	40
BÖLÜM 2	46
2. TÜRKİYE’DE HAYVAN HASTALIKLARI KONTROL SİSTEMLERİ ..	48
2.1. Türkiye’de Hayvan Sağlığına Genel Bakış.....	48
2.2. Türkiye’de Hastalıklarla Mücadele Önlemleri	48
2.2.1. Hayvanların Tanımlanması ve Kayıt Altına Alınması.....	49
2.2.2. Hayvan Hastalıkları Bildirimi.....	51
2.2.3. İhbarı Mecburi Hayvan Hastalıkları	52
2.2.3.1. Sığır Vebası.....	53
2.2.3.2. Şap Hastalığı	54
2.2.3.3. Sığır Tüberkülozu	55
2.2.3.4. Sığır ve Koyunlarda Bruselloz.....	55
2.2.3.5. Sığırların Süngerimsi Beyin Hastalığı	55
2.2.3.6. Antrax (Şarbon) Hastalığı	56
2.2.3.7. Kuduz Hastalığı	56
2.2.3.8. Koyun ve Keçi Çiçeği Hastalığı	57
2.2.3.9. Koyun ve Keçi Vebası	57
2.2.3.10. Mavidil Hastalığı	58
2.2.3.11. Ruam Hastalığı.....	58
2.2.3.12. Atların Enfeksiyöz Anemisi Hastalığı	58
2.2.3.13. Tavuk Vebası	59
2.2.3.14. Newcastle Hastalığı	60
2.2.4. Türkiye’de Hayvan Hareketleri Kontrolü	60

2.2.4.1. TURKVET	60
2.3. Yurtiçi Nakiller	61
2.4. Sınır Kontrol Noktaları	62
2.5. Üçüncü Ülkelerden İthalat	63
BÖLÜM 3	66
3. TÜRK MEVZUATININ, AVRUPA BİRLİĞİ HAYVAN HASTALIKLARI KONTROL SİSTEMLERİ VE HAYVAN HAREKETLERİNE UYUMU	66
SONUÇ	74
KAYNAKÇA	78
ÖZGEÇMİŞ	81

KISALTMALAR DİZİNİ

AB	Avrupa Birliği
ADNS	Hayvan Hastalıkları Bildirim Sistemi
AHS	Afrika At Vebası
AI	Tavuk Vebası
ANIMO	Hayvan Hareketleri İzleme Sistemi
ASF	Afrika Domuz Vebası
BE	Belçika
BG	Bulgaristan
BIP	Sınır Kontrol Noktaları
BSE	Sığırların Süngerimsi Beyin Hastalığı
BT	Mavidil
CH	İsviçre
CS	Çek Cumhuriyeti
CSF	Klasik Domuz Vebası
CVED	Ortak Veteriner Giriş Belgesi
DE	Almanya
DG SANCO	Sağlık ve Tüketiciyi Koruma Genel Müdürlüğü
DK	Danimarka
EIA	Atların Enfeksiyöz Anemisi
ES	Estonya
FCEC	Gıda Zinciri Değerlendirme Konsorsiyumu
FI	Finlandiya
FMD	Şap Hastalığı
FR	Fransa

FVO	Gıda ve Veterinerlik Ofisi
GB	İngiltere
HPAI	Yüksek Patojeniteli Tavuk Vebası
HSZK	Hayvan Sağlığı Zabıtası Kanunu
HSZY	Hayvan Sağlığı Zabıtası Yönetmeliği
IT	İtalya
KKGM	Koruma ve Kontrol Genel Müdürlüğü
LPAI	Düşük Patojeniteli Tavuk Vebası
NL	Hollanda
ND	Newcastle Hastalığı
OIE	Uluslararası Salgın Hastalıklar Ofisi
PO	Polonya
PPR	Koyun ve Keçi Vebası
PT	Portekiz
RO	Romanya
SK	Slovakya
SVD	Domuzların Veziküler Hastalığı
TAIEX	Teknik Yardım ve Bilgi Alışverişi Ofisi
THSP	Topluluk Hayvan Sağlığı Politikası
TRACES	Ticari Kontrol ve Eksper Sistemi
TSE	Bulaşıcı Spongiform Ensefalopati
TURKVET	Veteriner Bilgi Sistemi
VETBİS	Ulusal Veri Tabanı

ÇİZELGELER DİZİNİ

Çizelge

Çizelge 1.1 Hayvan sağlığı ile ilgili, 2008'in 2. yarısında Üye Ülkelere yapılması planlanan FVO denetimleri.....	7
Çizelge 1.2. Hayvan Hastalıkları Bildirim Sistemi (ADNS), 01.01.2008 ile 22.08.2008 arasında ülkelere göre hastalık bildirim durumu.....	16
Çizelge 1.3. Kuduz hastalığı için çok yıllık program dahilinde Üye Ülkelere Komisyonun bulunacağı katkı miktarları.....	27
Çizelge 1.4. AB Üye Ülkelerinin canlı hayvan ithalat rakamları (FAOSTAT, 2005).....	38
Çizelge 1.5. 2007-2013 Döneminde Topluluk Hayvan Sağlığı Politikası kapsamında gıda güvenliği, hayvan sağlığı ve bitki sağlığı bütçesi.....	44
Çizelge 1.6. Veterinerlik Alanında Türkiye ile AB Mevzuatının Uyum Tablosu.....	67

GİRİŞ

Hayvan sağlığı, hem insan sağlığını dolaylı ya da doğrudan olarak etkileyebileceğinden, hem de ekonomik açıdan yetiştiriciler için büyük önem arz ettiğinden dolayı, ülke politikalarında en fazla üzerinde durulan konular arasındadır.

Hayvan sağlığının korunması adına, bulaşıcı hayvan hastalıkları ve zoonoz hastalıklarının¹ kontrolü ve eradikasyonu için yapılan çalışmalar önem teşkil etmektedir. Hayvan hastalıkları, hayvanların verimliliğini etkilediği ve hayvanların ölümüne, kesimine ya da büyük ekonomik kayıplara yol açabileceği için, ekonomik açıdan da oldukça önem arz etmektedir.

Avrupa Birliği (AB), 18. yy.'ın ilk yarısında yaşadığı sığır vebası vakaları nedeniyle 200 milyonun üzerinde sığır kaybettiğinden, hayvan hastalıklarının yol açabileceği zararları ve kayıpları tecrübe etmiştir. Günümüzde ise, var olan hayvan sağlığı ve hayvan hastalıklarıyla mücadele ile ilgili AB mevzuat, hastalıklar konusunda taviz vermeyen kurallara sahip olup, ihtiyaçlar doğrultusunda ve özellikle AB'nin genişleme süreci kapsamında değişime uğramaktadır. AB'de sınırlarının kaldırılması, gıda talebinin artması, uluslararası ticaret, insanların hareketi, küresel ısınma ve yasal olmayan ticaret, hayvan sağlığı üzerine risk yaratabilen unsurlardır. Bu nedenden dolayı, AB'de hayvan hastalıklarını kontrol altına almak ve eradikasyonunu sağlamak adına birbiriyle ilintili birçok işlem uygulanmaktadır.

Herhangi bir hastalık salgınında, hastalıktan etkilenen veya etkilenme ihtimali olan duyarlı hayvanların hareketlerinin izlenebilmesi, hastalığın yayılmasını engellemek adına oldukça büyük önem taşımaktadır. Hayvan hareketlerinin izlenebilirliği için en önemli koşullardan biri olan hayvanların tanımlanması ve kayıt altına alınması, aynı zamanda hayvanlara ilişkin her türlü kayıtlı bilgiye ulaşabilmek için gerekli olan bir yöntemdir. Hayvan hareketlerinin

¹Doęal olarak, omurgalı hayvanlardan insanlara, insanlardan da hayvanlara geçebilen hastalıkların tümüdür.

izlenebilirliğinin sağlanması için sağlam bir veritabanına sahip bilgisayar destekli erişim sistemleri geliştirmek gereklidir. İlerleyen teknoloji ve değişen ihtiyaçları en iyi şekilde karşılamının sağlanması kapsamında AB’de bu yönde geliştirilen birçok sistem değişikliğe uğramıştır.

AB’de hayvan hastalıklarının izlenmesi ve kontrol altına alınmasında, hayvanların Birlik içi ticareti ve üçüncü ülkelerle ithalat kontrolü de önem arz etmektedir. Bu kapsamlı işlemi uygulayabilmek adına, AB mevzuatında ticaret ve ithalat için uygulanacak olan kurallar, her canlı hayvan cinsi için ayrı tüzüklerde belirlenmiştir. Hayvan hastalıklarının kontrol önlemleri çerçevesinde ise, Uluslararası Salgın Hastalıklar Ofisi (OIE) tarafından bildirimi zorunlu hayvan hastalıklarının önlenmesi için yapılması gerekenler, hastalıktan şüphelenildiğinde ve hastalık onaylandığında atılacak adımlar, mihrak bölgelerde uygulanması gereken kurallar, yaptırımlar ve tazminatlara ilişkin koşullar, her hayvan hastalığı için farklı tüzüklerde detaylı olarak belirtilmektedir.

Türkiye’nin, hayvan hastalıklarının eradikasyonu ile hayvan hareketleri ile ilintili olan AB mevzuatına tam olarak uyumu, zaman alıcı bir süreçtir. Bu süreci uzatan en önemli etkenler, hayvan nüfusunun yoğun olması, birçok önemli hayvan hastalığının yaygın olarak görülmesi ve hayvan hareketlerinin etkin bir şekilde kontrol edilememesidir.

AB’ne üyelik durumunda, ye ülkelere canlı hayvan ve hayvan ürünleri ihracatı yapılabilmesi için, hayvan hastalıklarının eradikasyonu ve kontrol altına alınması, hem ekonomik hem de hayvan sağlığı açısından büyük önem taşımaktadır. Bu süreç boyunca, AB mali yardımı çerçevesinde, AB destekli birçok proje başarıyla tamamlanmıştır. Bu kapsamda, bu çalışma kapsamında da yer alacağı üzere, hali hazırda yürütülen AB destekli projeler bulunmaktadır.

Bu alışmada, AB’nin hayvan hastalıkları kontrol sistemi çerçevesinde, hayvan hareketlerinin önemi ve hayvan hastalıklarının yayılması ile bağlantısı incelenmekte olup, Türkiye’nin bu konuda uyguladığı politika, Türkiye’deki mevzuatın AB mevzuatı ile uyum durumu ve yapılması öngörülen konular değerlendirilmektedir.

BÖLÜM 1

AB'DE HAYVAN HASTALIKLARI KONTROL SİSTEMLERİ VE HAYVAN HAREKETLERİNİN ÖNEMİ

1.1. AB’de Hayvan Sağlığına Genel Bakış

AB, hayvan sağlığı politikası ile ilgili olarak, 2000’lerin başlarında, risk analizi ve izlenebilirlik temel alınarak hazırlanan, gıda güvenliğinin sağlanmasını amaçlayan ve “ahırdan sofraya” adıyla adlandırılan girişimini başlatmıştır. Bu yaklaşıma bağlı olarak, hijyen kurallarının uygulanmasının sağlanması adına, gıda ürünlerinin üretim zinciri boyunca izlenebilirliği sağlanmaktadır.

AB’nin hayvan sağlığı ile ilgili mevzuatı, gıda hijyeni ve veteriner kontrolleri kurallarını tamamlamasının yanında, bulaşıcı hastalıkların gözetimi, bildirim ve tedavileri ile ilgili genel koşulları belirleyerek, sığırların süngerimsi beyin hastalığı, şap veya tavuk vebası gibi belirli hastalıklar için özel kuralları netleştirmektedir. Hayvan hastalıkları ortaya çıkmadan önce, hastalıkların önlenmesinin daha doğru ve etkili bir yaklaşım olduğundan yola çıkılarak, izleme yöntemleri ve gözetim sistemlerinin uygun bir şekilde gerçekleştirilmesi önem taşımaktadır. Bu kapsamda AB, salgınların oluşma riskini azaltmak, hastalıkların yayılmasını engellemek ve herhangi bir salgın vakasında hastalıkların eradikasyonunu sağlamak için bir dizi önlem tasarlamıştır.

Hayvan hastalıkları ile mücadele kapsamında, Birlik içinde ve AB sınır noktalarında veterinerlik denetimleri yapılmakta, hayvanların tanımlanması ve kayıt altına alınması aracılığıyla izlenebilirliği sağlanmakta, gözetimler güçlendirilmekte ve hayvanların kontrolünden sorumlu personelin eğitimine ağırlık verilmektedir. Öte yandan, hastalıkların eradikasyonundan ziyade, hastalıkların önlenmesinin hem ekonomik hem de hayvan sağlığı açısından daha

doğru bir yaklaşım olduğu göz önünde tutulduğunda, aşılamanın önemli bir faydası olduğu bilindiğinden, Üye Devletler bazı hastalıklara karşı aşılama çalışmaları uygulamaya başlamışlardır. Bu kapsamda, AB'nin aşılamaya karşı olan politikasını gözden geçireceği düşünülmektedir (EU Commission 1, 2008).

AB'de hayvan hastalıkları ile mücadele kapsamında, AB'nin genişlemesine bağlı olarak karşı karşıya kalınan hayvan sağlığı sorunları, üçüncü ülkeler ile ticaretin Birliğe risk yaratmadan yürütülmesi ve hayvan hastalıkları sonucu oluşan mali kayıpların aşılabilmesi ile ilgili konular üzerinde durulmaktadır. Bunun yanında, hayvanların ve hayvan ürünlerinin yasa dışı olarak Birlik içine giriş yapmasının, hayvan sağlığı, halk sağlığı, uluslararası ticaret ve tüketici güvenliğini etkilemesinden ötürü, ithalat ve ihracatın yapıldığı ülkelerdeki veteriner birimleri, gümrük hizmetleri ve polis teşkilatı ile işbirliğinin güçlendirilmesi önem kazanmaktadır. AB'nin hayvan sağlığı politikası yapısının karmaşık ve bütünsellikten uzak olduğu görüşünün, Avrupa Parlamentosu gibi yönetim birimleri tarafından benimsenmesi üzerine, ilgili politikanın sadeleştirilmesi ve hayvan sağlığına dair gerekli kuralların tek bir kanun haline dönüştürülmesi öngörülmektedir. Ayrıca, Üye Ülkelerde uygulanan tazminat sistemlerinin karşılaştırmalı analizinin yapılarak, AB çapında bir çerçeve modeli oluşturulması düşünülmektedir. (European Parliament 1, 2008).

1.2. Avrupa Birliği'nde Hayvan Hastalıkları Kontrol Sistemleri

Hayvan hastalıkları kontrol sistemleri ile ilgili AB stratejisi ve politikası, birbiriyle bağlantılı ve geniş kapsamlı çeşitli uygulamalardan oluşmaktadır. Bu kapsamda, hastalık salgını ortaya çıktığında hayvanların izlenebilirliğini sağlamasından dolayı, hayvanların tanımlanması ve kayıt altına alınması ile hayvanlara ait her tür bilginin kaydedildiği Ticari Kontrol ve Eksper Sistemi (TRACES) büyük önem taşımaktadır.

Aşılama yönteminin hayvan hastalıklarının önlenmesinde büyük faydasının olması ve aşılanan hayvandan elde edilen ürünün, aşılanmamış hayvandan elde edilene kıyasla herhangi bir farkın bulunmaması gerçeği ile AB Üye Ülkelerinde bazı hastalıklara karşı aşılama yöntemi uygulanmaktadır. Örnek olarak, mavidil hastalığından korunmak ve hastalığı eradike etmek amacıyla, İtalya, Fransa, İspanya ve Portekiz’de aşılama çalışmaları başarılı bir şekilde yürütülmektedir (EU Commission 2, 2008).

Hastalık kontrol sistemleri kapsamında, hayvan hastalıkları ile mücadele yöntemleri konusunda, “Belirli Hayvan Hastalıklarının Kontrolüne İlişkin Genel Topluluk Önlemleri ve Domuzların Veziküler Hastalığına İlişkin Özel Önlemleri Belirleyen” 17 Aralık 1992 tarih ve 92/119/EEC sayılı Konsey Direktifi esas teşkil etmektedir. Bu doğrultuda, hastalık şüphesinin ve hastalık çıkışının doğrulanması halinde çeşitli kontrol önlemleri uygulanmaktadır. Hastalık şüphesi halinde; bildirim, resmi veteriner hekim muayenesi ve işletmenin resmi gözetim altında tutulması önlemleri alınırken, hastalık çıkışının doğrulanması halinde ise; hastalığın yayılmasının önlenmesi amacıyla duyarlı hayvanların, kontamine atıkların ve maddelerin imhası, temizlik ve dezenfeksiyon, kriz birimlerinin kurulması, işletmelerin resmi gözetim altında tutulması ve koruma ile gözetim bölgelerinin oluşturulması önlemleri alınmaktadır.

AB’nin 2004/68/EC sayılı Direktifine bağlı olarak, Üye Ülkede hastalık çıktığında, ülkeyi bölgelere ayırmak mümkündür. Bu kapsamda, bölgeselleşme kavramı uygulaması olarak, tüm ülkeye kısıtlamalar getirmek yerine, hastalığın görüldüğü bölgede hastalığı kontrol altına almak ve eradike etmek için önlemler uygulanmaktadır.

Hastalık kontrollerinde Üye Ülkelerde hayvan sağlığı durumu ile ilgili olarak “şeffaflık” kavramı geçerlidir. Önemli hastalıklar görüldüğü takdirde Üye Ülkeler, hem Komisyon’a hem de diğer Üye Ülkelere, Hayvan Hastalıkları Bildirim Sistemi (ADNS) ile hastalık bildiriminde bulunmak durumundadırlar.

Bulaşıcı hastalıklarla mücadele etmek adına her Üye Ülkede bir “eylem planı” oluşturulmaktadır. Böylelikle, yetkili birimler, yerel epidemiyolojik durumu da göz önüne alarak, en uygun kontrol önlemlerinin hızlı olarak uygulanmasını sağlamaktadırlar. Mevzuatta yer alan önlemlerin uygulamaları Üye Ülkelere bırakılmaktadır. Bunun yanında bu önlemler, AB tarafından finanse edilmekte olup, hayvan hastalıklarına bağlı olarak ekonomik yönden zarar gören üreticilere tazminat ödenmesi gibi önlemleri içermektedir. Mevzuat önerileri kabul edilmeden önce, AB Gıda Zinciri ve Hayvan Sağlığı Daimi Komitesi (SCoFCAH) Üye Ülke uzmanları ile görüşülmektedir.

Komisyon, gıda güvenliği, hayvan sağlığı, bitki sağlığı ve hayvan refahı ile ilgili AB mevzuatının düzgün olarak uygulanmasından sorumludur. Komisyon birimi olarak Gıda ve Veterinerlik Ofisi (FVO), bu görevin gerçekleştirilmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Bu kapsamda FVO, gıda güvenliği ve kalitesi ile veterinerlik alanında etkili kontrol sistemleri oluşturmakta, AB Üye Ülkelerinin ve AB’ne ihracatta bulunan üçüncü ülkelerin, ilgili başlıklarda AB mevzuatına uyumunu denetlemektedir.

Her sene FVO, denetim için öncelikli alanları ve ülkeleri belirleyen bir denetim programı oluşturmaktadır. Denetim sonrası oluşturulan raporda, denetim ile ilgili bulgular, sonuçlar ve öneriler yer almakta olup, denetim yapılan ülkenin yetkili birimi, rapor üzerinde yorumda bulunabilmektedir. FVO, tespit edilen eksikliklerin tamamlanması için ülkenin yetkili birimine tavsiyelerde bulunup, bu konuda bir eylem planı oluşturmalarını talep etmektedir. Çizelge 1.1.’de hayvan sağlığı ile ilgili, 2008’in 2. yarısı için Üye Ülkelere yapılması planlanan FVO denetimleri verilmektedir (EU Commission 3, 2008).

Çizelge 1.1. Hayvan sağığı ile ilgili, 2008'in 2. yarısında Üye Ülkelere yapılması planlanan FVO denetimleri

KONU	ÜLKE	
Hayvan Sağığı Kontrol Sistemleri	Hastalık Eylem Planları	Yunanistan, İspanya
	Tüberküloz ve Bruselloz için Eradikasyon ve Kontrol Programları	Polonya, İspanya
	Klasik Domuz Vebası için Eradikasyon Programı	Almanya, Macaristan, Romanya
	Canlı Hayvanların Birlik İçi Ticareti	Litvanya, Slovakya, Slovenya, İsveç
Canlı Hayvanların İthalatı için Kontrol Sistemleri	İthalat / Transit Kontrolleri / Sınır Kontrol Noktaları (BIP)	Belçika, Polonya, İspanya, İngiltere

1.2.1. Hayvanların Tanımlanması ve Kayıt Altına Alınması

Hayvanların tanımlanması ve kayıt altına alınmasının amaçları, hayvan varlığını ortaya koyan bir veritabanının oluşturulması, hayvanların yerinin belirlenmesi, hayvanların verim kayıtlarının tutulması ve salgın hayvan hastalıklarının çıkışında, hayvanların izlenebilirliğinin sağlanmasıdır.

Hayvanların Tanımlanması ve Kayıt Altına Alınması ile ilgili 92/102/EEC sayılı Konsey Direktifinde, hayvancılık işletmelerinin güncel listeleri ve yetiştirdikleri hayvan türü, yetiştiricilere ait bilgiler, işletme kayıtlarında ise hayvan hareketlerinin güncel kayıtları, büyükbaş hayvanlar için doğum ve ölüm tarihleri ve küçükbaş hayvan sayısının belirtilmesiyle ilgili kurallar ortaya konmaktadır. İlgili Direktife bağılı olarak, hayvanların doğdukları işletmeden

ayrılmadan önce tanımlanması, kimliklerin yetkili kurum izniyle çıkartılması veya yenilenmesi, yeni kimliklerin yetiştirici tarafından kaydedilmesi ve menşe işletmede kulak küpesi veya dövme ile tanımlamanın gereklilikleri belirtilmektedir.

“Üçüncü Ülkelerden AB’ne İthal Edilen Hayvanlarla ilgili Veteriner Kuralları”nı ortaya koyan 91/496/EEC sayılı Direktifin koşullarını sağlayan ve üçüncü ülkelerden ithal edilen her hayvan, varacağı işletme tarafından kulak küpesi ile tanımlanmalıdır. Ancak eğer hayvanın gideceği yer Üye Ülke içinde kontrollerin yapıldığı bir kesimhane ise ve hayvan kesimhaneye vardıktan sonra 20 gün içinde kesime gidecekse, tanımlanmasına gerek bulunmamaktadır.

AB direktifleri, her Üye Ülkenin yetkili biriminin, hayvanların tanımlanması ve kayıt altına alınması ile ilgili kanunları uygulama ve yürürlüğe koymasını gerektirmektedir. Tüm hayvanların, Birlik içi nakillerinden önce, sağlık belgeleri düzenlenmekte ve bu belgeler giriş noktalarında kontrol edilmektedir. Her yetkili birim, işletmeler arasında hayvanların hareketini izleme ve kayıtlarını tutmakla yükümlüdür. İlgili veriler, her Üye Ülkede bulunmalı ve diğer Üye Ülkelerin olası talepleri üzerine ulaşılabilir olmalıdır.

1.2.1.1. Sığır Cinsi Hayvanların Tanımlanması

64/432/EEC sayılı Konsey Direktifi, büyükbaş hayvanlar için bilgisayar destekli veritabanı ile ilgili kuralları tanımlamaktadır. İlgili Direktife göre, her bir hayvan için, kimlik numarası, doğum tarihi, cinsiyet, ırk ve renk, ana ve babanın kimlik numaraları, üçüncü ülkedeki kimlik numarası, hayvanın doğduğu işletmenin tanımlama numarası, hayvanın geçtiği işletmelerin tanımlama numaraları ve geçiş tarihleri, ölüm ve kesim tarihi gibi bilgiler veritabanına aktarılmalıdır. 911/2004/EC sayılı Komisyon Tüzüğünde kulak küpeleri, sığır pasaportu ve işletme kayıtlarına ilişkin kurallar belirtilmektedir.

1760/2000/EC sayılı Konsey Tüzüğünde yer alan dört bileşene göre, hayvanların doğumunu takiben 20 gün içinde takılması gereken, hayvanın tüm hareketlerinde bulundurulması zorunlu olan ve hayvana özel bir numara taşıyan çift kulak küpesi takılmalı, hayvanın doğum bildirimini takiben 14 gün içerisinde sığır pasaportu düzenlenmeli, bilgisayar destekli veritabanı oluşturulmalı ve işletme kayıtları tutulmalıdır. Etkili bir izlemenin sağlanması için, tüm hayvanlar pasaportları ile birlikte hareket etmelidirler. Hayvan sahipleri, işletmedeki hayvanların kayıtlarını güncel olarak tutmalıdır. Bu kayıtlar, Birlik tarafından belirlenmiş özelliklerde olmalı ve talep durumunda yetkili birim bu kayıtlara kolaylıkla ulaşabilmelidir. Hayvanın ölümü durumunda, hayvan sahibi yedi gün içinde hayvanın pasaportunu yetkili birimlere iade etmek zorundadır. Eğer hayvan kesimhaneye gönderilmişse, kesimhane sahibi pasaportu iade etmekle yükümlüdür.

Sığırların tanımlanması ve kayıt altına alınması sistemi çerçevesinde uygulanacak asgari kontroller ile ilgili 1082/2003/EC sayılı Komisyon Tüzüğüne bağlı olarak, işletmelere olan asgari denetimlerde işletmelerin %10'u denetlenmekte olup, kulak küpesi, işletme kayıtları, pasaportlar kontrol edilmektedir. Denetlenecek işletmeler, risk analizi temelinde seçilir. Risk analizinde dikkate alınan unsurlar şunlardır:

- İşletmedeki hayvan sayısı
- Hayvan sağlığı ve halk sağlığı (hastalık çıkışı)
- İşletmenin yararlandığı yıllık destekleme miktarı
- İşletmenin önemli bir değişiklik geçirmesi
- Önceki denetimlerin sonuçları

Yerinde kontroller, işletmelere haber verilmeden yapılmalıdır. Eğer ki bir uyarı yapılacaksa, denetimden en fazla 48 saat öncesinden yapılmalıdır. Denetim sonuçları Avrupa Komisyonu'na birer yıl arayla bildirilmektedir.

Sığırların tanımlanması ve kayıt altına alınması sistemi çerçevesinde uygulanacak olan asgari idari cezalar ile ilgili 494/98/EEC sayılı Komisyon Tüzüğüne bağlı olarak, eğer bir veya daha fazla hayvanın tanımlanması ve kayıt altına alınması uygulamasında tam aykırılık bulunuyorsa, işletmedeki tüm hayvanların hareketleri yasaklanmakta, tanımlamanın kanıtlanamaması halinde ise imha işlemi uygulanmaktadır. İşletmede bir veya daha fazla hayvanın tanımlanması ve kayıt altına alınması uygulamasında kısmi aykırılık mevcutsa, aykırılık hali saptanan hayvanların hareketleri yasaklanmakta, eğer hayvanların %20'sinden fazlasında kısmi aykırılık saptanır ise, işletmedeki tüm hayvanların hareketleri yasaklanmaktadır. Bunun yanında, ücretlerin ödenmemesi ve hayvanların doğum ve ölüm zamanlarının bildirilmemesi durumunda, hayvan hareketleri kısıtlanmaktadır.

1.2.1.2. Koyun ve Keçilerin Tanımlanması ve Kayıt Altına Alınması

“Koyun ve Keçilerin Tanımlanması ve Kayıt Altına Alınması” ile ilgili ve 1560/2007/EC sayılı Konsey Tüzüğü ile değiştirilen 21/2004/EC sayılı Komisyon Tüzüğüne bağlı olarak, hayvanların 6 aylık yaştan önce bireysel olarak tanımlanması, kulak küpesine ilaveten elektronik bir tanımlayıcı bulundurulması, Üye Ülke sınırları içerisindeki hareketler için geçerli olmak üzere, hayvanlarda dövme bulundurulması gerekmektedir. İlgili Tüzüğe göre, işletme kayıtlarında hayvanın kimlik numarası, işletme adresi ve coğrafi konumu, üretim şekli, yetiştiricinin adı-soyadı, adresi, hayvanın ayrıldığı ve gideceği işletmenin adresi, işletmenin kodu ve nakil tarihi gibi bilgileri içeren hayvan hareketleri verileri bulunmalıdır.

Tüzükte ayrıca, hayvanların hareket belgelerinde yer alması gereken bilgiler de belirtilmektedir. Hareket belgesinde, menşe işletmenin tanımlama numarası, yetiştiricinin adı, soyadı ve adresi, nakli yapılan hayvan sayısı, gidilecek işletmenin tanımlama numarası ve nakil bilgileri bulunmalıdır. Hayvanlar aynı ulusal sınır içerisinde başka bir işletmeye nakledilecekse, hareket belgesinin

bulunması gereklidir. Hayvanın varacağı işletme sahibi, en az üç sene boyunca hayvanın hareket belgesini saklamak durumundadır.

21/2004/EC sayılı Tüzükte ayrıca, 1 Ocak 2008 tarihinden itibaren koyun ve keçiler için elektronik tanımlama sistemi ile bilgisayarlı veritabanının zorunlu hale geleceği, ancak toplam koyun ve keçi sayısı 600.000'i geçmeyen ve koyun ve keçileri Birlik içi ticarete kullanmayacak olan Üye Ülkeler için, bu koşulun isteğe bağlı olarak uygulanabileceği belirtilmektedir. Koyun ve keçilerde elektronik tanımlamanın uygulanması ile ilgili 16.11.2007 tarihli COM 2007 (711) sayılı Komisyon raporunda, 21/2004/EC sayılı Tüzükteki koşullar belirtilerek, elektronik tanımlama ve uygulama yöntemleri ile ilgili bilgiler verilmektedir (EU Commission 4, 2007).

Bilgisayar destekli veritabanında, hayvanların elektronik tanımlama numaraları, işletme bilgileri (yetiştirici, hayvan türü, güncel kayıtlar), her bir hayvan hareketi için veritabanına yetiştiricinin adı, soyadı ve adresi, nakli yapılan hayvan sayısı, gidilecek işletmenin tanımlama numarası ve nakil bilgileri gibi veri girişi yapılmalıdır.

1.2.1.3. Domuzların Tanımlanması ve Kayıt Altına Alınması

Sığır cinsi hayvanlarda ve domuzlarla ilgili Birlik içi ticareti etkileyen sağlık problemleri ve her bir domuz hareketinin veritabanına kaydedilmesi ile ilgili kuralları belirleyen 2000/15/EC sayılı Direktif ile değiştirilen 64/432/EEC sayılı Konsey Direktifine bağlı olarak, işletme sahiplerinin isimleri, adresleri, hareket eden domuzların sayıları, menşe işletmenin tanımlama numarası, gidilecek işletmenin tanımlama numarası gibi bilgiler kayıt edilmelidir. 2000/678/EC sayılı Kararla ise, domuz sahiplerinin yer aldığı veritabanı ve işletmedeki hayvan hareketleri ile ilgili kayıtlara bağlı kurallar yer almaktadır.

1.2.1.4. Atların Tanımlanması ve Kayıt Altına Alınması

90/426/EEC ve 90/427/EEC sayılı Konsey Direktiflerine göre, 1 Temmuz 2000 tarihinden itibaren tüm atların hareketleri esnasında kimlik belgeleri bulunmak zorundadır. Temmuz 2009 tarihinden doğan taylar için elektronik tanımlama sistemi zorunlu hale gelecektir (Sprenger, 2007). 90/426/EEC sayılı Direktife bağlı olarak, nakledilecek olan atlar, hareketlerinden önce 48 saat içerisinde yapılan kontrollerde hiçbir hastalık belirtisi göstermemelidir.

93/623/EEC sayılı Komisyon Kararı'nda kayıtlı atlar için pasaport, 2000/68/EC sayılı Komisyon Kararında ise yetiştirme ve üretim amaçlı atlar için kimlik belgesine ait kurallar belirlenmektedir.

1.2.1.5. Pet Hayvanlarının Tanımlanması ve Kayıt Altına Alınması

Pet hayvanlarının ticari olmayan hareketleri ile ilgili 998/2003/EC sayılı Tüzüğe bağlı olarak, pet hayvanlarının, Üye Ülkeler arasındaki hareketlerinde elektronik tanımlama sistemi uygulanmakta olup, hayvanlar hareketleri boyunca resmi veteriner hekim tarafından hazırlanmış olan sertifika ile birlikte olmalıdırlar. Üçüncü ülkelere gelen pet hayvanlarının ise, AB mevzuatına uygun şekilde tanımlanmış olmaları ve hayvanlara kuduz aşısının uygulanmış olması gerekmektedir. Ayrıca üçüncü ülkede kuduzun bildirimi zorunlu hastalık olması, ülkede son iki senede etkili bir izleme sisteminin bulunması, ülkedeki veteriner birimleri yapısının sertifikaları onaylayacak kapasitede olmaları ve kuduzun engellenmesi ve kontrolü için düzenlenen önlemlerin uygulanıyor olması gerekmektedir.

1.3. Hayvan Hastalıkları ile Mücadele Önlemleri

AB’de hayvan hastalıkları ile mücadeleye yönelik olarak, Afrika at vebası, Afrika domuz vebası, şap, tavuk vebası, mavidil hastalığı, balık hastalıkları, yumuşakça hastalıkları, klasik domuz vebası ve Newcastle hastalığı için Konsey tarafından özel kontrol önlemleri benimsenmiştir. AB’nin hayvan sağlığı alanındaki teknik danışma organı olan OIE, ulusal sınırları tanımadan, hızlı ve tehlikeli bir şekilde yayılma potansiyeli olan, halk sağlığı ve ekonomi üzerine etkisi olan, hayvanların ve hayvan ürünlerinin uluslararası ticaretinde büyük öneme sahip hayvan hastalıklarını A Listesi’nde sıralamıştır (OIE, 2006). Ekonomik önemi olan hayvan hastalıklarının yayılmasını önlemeyi ve hastalıkların yayılmasına neden olabilecek hayvan ve hayvansal ürün hareketlerini kontrol altına almayı amaçlayan “Belirli Hayvan Hastalıklarının Kontrolüne İlişkin Genel Topluluk Önlemlerini ve Domuzların Veziküler Hastalığına İlişkin Özel Önlemleri Belirleyen” 17 Aralık 1992 tarih ve 92/119/EEC sayılı Konsey Direktifi, Topluluk düzeyinde hali hazırda özel hükümler getirilmiş olanlar hariç, OIE A Listesi Hastalıklarının tümü için geçerlidir. İlgili Komisyon Tüzüğü’nün ekinde verilen hastalıklardan birinin salgını durumunda uygulanacak olan Birlik önlemleri, Tüzükte ortaya konulmaktadır. Listede yer alan hastalıklar şunlardır:

- Sığır vebası ile koyun ve keçi vebası
- Domuzların veziküler hastalığı
- Mavidil
- Geyiklerin epizootik hemorajik hastalığı
- Koyun ve keçi çiçeği
- Veziküler stomatit
- Afrika domuz vebası
- Lumpy deri hastalığı
- Rift valley ateşi

Hayvanların listedeki hastalıklardan birinden enfekte olduğundan şüphelenirse, resmi veteriner hekim, işletmede hastalığın varlığını doğrulamaktan yükümlü olduğundan dolayı, laboratuarlara örnek gönderilmesi gibi hastalığı araştırmaya yönelik önlemler almalıdır. Aynı zamanda, hastalığın varlığından şüphelenilen işletmenin yanında bulunan diğer işletmeler de gözetim altına alınmalıdır. Bu bağlamda yetkili otorite, hastalıktan şüpheli hayvanların izole edilmesi gibi bazı önlemler almak durumundadır.

İşletmede hastalığın varlığı onaylandıktan sonra, yetkili birim, hastalıktan şüpheli tüm hayvanların imhası, kontamine olabileceğinden şüpheli tüm materyallerin ve hayvanların barındığı binaların dezenfeksiyonu gibi bir dizi önlemler uygulamaktadır. Bunun yanında, yetkili birim, enfekte işletme etrafında, çapı en az 3 km olan bir koruma alanı ile çapı en az 10 km olan bir gözetim alanı oluşturmak zorundadır. Bu alanlar içinde bulunan hayvanlar ve işletmeler, en azından hastalığın inkubasyon süresi boyunca özel önlemlere tabi tutulmalıdır.

Şap ve sığır tüberkülozu gibi hastalıklarda, pazarlar enfekte organizmaların yayılmalarında önemli bir rol oynamaktadır. Karantina bölgeleri, pazarlar ve sınır giriş bölgeleri gibi noktalar, bireyler ve türler arasında hızlı bir şekilde yayılmaya yol açabileceğinden, zararlı ajanların bulaşmasına neden olabilmektedir. Bunu engellemek adına, çiftlik hayvanları tüccarları, hayvan sahipleri ve karar mercileri arasındaki iletişimin iyi olmasına özen gösterilmektedir.

Komisyon, koruyucu önlemleri almak adına aşılama çalışmaları yapılmasına karar verebilmektedir. Ancak, şap ve klasik domuz vebasında, bulaşıcı enfeksiyon etkenlerini “saklayabileceği” ve böylelikle hastalığın yayılmasına yol açma potansiyeli nedeniyle, bu hastalıklarda koruyucu aşılama uygulanmamaktadır. Bunun yanında, mavidil gibi başka yöntemlerle etkili olarak kontrol edilemeyen bazı hastalıklar için, aşılama en önemli hastalık

kontrol aracı olarak uygulanmaktadır. Bu durumda, aşılanan hayvanlar görünen bir işaretle tanımlanarak aşılama bölgesinden dışarı çıkarılmamaktadırlar.

1.3.1. Hayvan Hastalıkları Bildirim Sistemi (ADNS)

Hayvan Hastalıkları Bildirim Sistemi (ADNS), önemli hayvan hastalıkları salgınları üzerine belirli özelliklerin kaydedilmesi ve belgelenmesi için oluşturulmuş bir bildirim sistemidir. ADNS sistemi, bulaşıcı hayvan hastalıkları salgınlarının koordinasyonuna ve izlenmesine imkan tanıyarak, Üye Ülkelerin ve Komisyonun, ilgili hastalık salgınının yayılmasını engellemek için acil önlem alabilmelerini sağlamaktadır. ADNS, hayvan sağlığından sorumlu yetkili ulusal birimler ile Komisyon arasında veri aktarımının gerçekleştirilmesini sağlamakta olup, tüm veriler Üye Ülkeler tarafından ADNS'ye iletdikten sonra, bu sistemden diğer ülkelere ve Komisyon'a gönderilmektedir. Böylelikle ADNS, ülkelerin güvenli bir web destekli sistem aracılığıyla hayvan hastalıkları salgınlarına ilişkin detaylı bilgiye doğrudan ulaşabilmelerini sağlamaktadır.

ADNS, 2004/216/EC Komisyon Kararı tarafından değişikliğe uğrayan Birlik içinde Hayvan Hastalıklarının Bildirilmesi ilgili 82/894/EEC sayılı Konsey Direktifi ile oluşturulmuş olup, ADNS'ye bu bildirimler, hayvan hastalıklarının bildirilmesiyle ilgili kodlamaları içeren 2005/176/EC sayılı Komisyon Kararına bağlı olarak iletilmektedir. İlgili Direktif ile Üye Ülkeler, şap, klasik domuz vebası, Newcastle hastalığı gibi bulaşıcı hayvan hastalıklarının ilk salgınları² ve ikincil salgınlarını³ bildirmekle yükümlüdürler. İlgili Direktifte ayrıca, AB Üye Ülkelerinin ilk salgınları 24 saat içinde, ikincil salgınları ve BSE vakalarını ise en geç ilk iş günü ADNS'ye belirtmek durumunda oldukları belirtilmektedir. İlk salgınlar ile ilgili bilgi, sistem tarafından otomatik olarak Komisyon'a ve diğer ülkelere iletilirken, ikincil salgınlara ilişkin bilgiler Sağlık ve Tüketiciyi Koruma Genel Müdürlüğü (DG SANCO) tarafından haftada bir defa belli bir

² Üye Ülkede veya bölgedeki önceki salgınlarla bağlantısı olmayan ya da Üye Ülkenin farklı bir bölgesinde görülen salgındır.

³ Üye Ülkede veya bölgedeki ilk salgını izleyen ve enfekte bir bölgede görülen salgındır.

formatta tüm katılımcı ülkelere iletilmektedir (Animal Health and Standing Committees, 2007). 2005 senesinde Türkiye de gayri resmi olarak ADNS sisteminde yer almaya başlamıştır.

Çizelge 1.2.'de 25.08.2008 tarihinde yayımlanan ve 01.01.2008 ile 22.08.2008 tarihleri arasında Üye Ülkelerden ADNS'ye bildirim yapılan hastalıklar ve salgın sayıları belirtilmektedir (ADNS, 2008).

Çizelge 1.2. Hayvan Hastalıkları Bildirim Sistemi (ADNS), 01.01.2008 ile 22.08.2008 tarihleri arasında ülkelere göre hastalık bildirimi

	CSF	ND	HPAI	LPAI	SVD	ASF	BT	BSE	EIA
BE		4					2		
BG	1	2							
CH							3		
CS							2		
DE		1					1	2	
DK				1					
ES							72	14	
FI		6							
FR							6012	5	2
GB			1				70	26	
IT				1	6	5	5		250
NL		1					13	1	
PT							2	14	
PO								3	
RO		5							87
SK	3							1	

1.3.2. Hayvan Hastalıkları

1.3.2.1. Şap Hastalığı (FMD)

Şap hastalığının kontrolü ile ilgili kurallar 2003/85/EC sayılı Tüzükte belirtilmektedir. İlgili Tüzükte FMD'den enfekte olan bölgenin, arılık statüsünü geri kazanabilmesi için gerekli olan kontrol ve eradikasyon önlemleri belirtilmektedir. Kontrol önlemleri genel kapsamda, enfekte ve kontamine sürülerin imhası ile enfeksiyondan şüpheli hayvan hareketlerinin bölgesel olarak kısıtlanmasını içermektedir. Aynı zamanda, acil aşılama uygulaması için koşullar da belirlenmiştir. Geleneksel yöntemlerle aşılama, hastalıktan korunmayı sağlamasına rağmen, hastalığı engelleyemediğinden dolayı, Birlik, 1990 senesinde FMD'ye karşı koruyucu aşılama yasaklayan bir politikayı benimsemiştir. Bu nedenle ancak zorunlu kaldıkça acil aşılama uygulanmaktadır. Hastalıktan korunmak adına, Birlik sınırlarında kontroller arttırılmış, FMD'nin kontrolü ve eradikasyonu için, komşu olan üçüncü ülkelere mali kaynak sağlanmıştır.

1.3.2.2. Sığır Tüberkülozu ve Sığır Brusellozu

Zoonoz ve zoonoz etkenlerin izlenmesine dair 2003/99/EC sayılı Direktifte belirtildiği üzere, zoonoz hastalıkların izlenmesi ve kontrolü ile ilgili 64/432/EEC sayılı Konsey Direktifinde, özellikle Birlik içi ticareti etkileyen sığır tüberkülozu ile sığır brusellozu hastalıklarının kontrolüne ilişkin kurallar belirlenmektedir. 2006 senesinde 27 AB ülkesi ile Andora, İzlanda, İsrail, Norveç ve İsviçre'de toplam 89,032 tüberküloz vakası görülmüştür. En fazla vakanın görüldüğü ülkeler Romanya ve Bulgaristan'dır (EuroTB, 2006).

İngiltere'den örnek verilecek olunursa, 1950'lerden beri ülkede sığır sürülerine düzenli olarak Sığır Tüberkülozu testi (bTB) uygulanmaktadır (Green ve Cornell, 2005). Sürülerde bTB'nin yeniden görülmesi, 1993 senesinden itibaren başlamış olup, bu salgınların nedeni büyük bir tartışma konusu olmuştur.

Hastalığın İngiltere içinde yayılmasında çevresel, yabancı hayat ve diğer faktörler etkili olmaktadır.

1.3.2.3. Bulaşıcı Spongiform Ensefalopati (TSE) ve Sığırların Süngerimsi Beyin Hastalığı (BSE)

Bulaşıcı Spongiform Ensefalopati (TSE)'lerin önlenmesi, kontrolü ve eradikasyonu ile ilgili kuralları belirleyen 999/2001/EC sayılı TSE Tüzüğü, 1 Temmuz 2001 tarihinden itibaren yürürlüğe girmiştir. TSE Tüzüğü, TSE'li hayvanlardan kaynaklanabilecek halk ve hayvan sağlığı risklerini önlemeyi, canlı hayvan ve hayvansal kaynaklı gıda maddelerini bütün üretim zinciri boyunca denetim altında bulundurmayı amaçlamaktadır. Sığırların Süngerimsi Beyin Hastalığı (BSE) ve TSE ile ilgili mevcut tüzükler, sığır, koyun ve keçilerde TSE'nin izlenmesi, özel risk materyallerinin elimine edilmesi ve hayvan yemleri ile ilgili yasaklayıcı kuralların uygulanması suretiyle birleştirmiştir. Bu yeni Tüzük, ülkelerin BSE durumuna göre sınıflandırılması için gerekli olan prosedür, kriter ve kategorileri sunmakta olup ayrıca, hastalık için risk materyallerin yapısı, hastalığa uygulanacak aktif bir izleme sistemi ve hayvanların yemleriyle ilgili koşullar bulunmaktadır.

1.3.2.4. Kuduz Hastalığı

998/2003/EC sayılı Tüzükte, kuduz hastalığının yayılmasını engellemek adına, pet hayvanlarının hareketlerine uygulanabilen sağlık kontrol kuralları belirtilmektedir. Bu kurallar, hayvanların kayıt altına alınmaları ve kuduza karşı aşılınmaları ile ilgili koşulları içermektedir.

Birlik içi hareket edecek olan veya sağlık koşulları ile kontrolleri uygun olan üçüncü ülkelerden gelen pet hayvanları, eğer İrlanda, Malta, İsveç ve İngiltere'ye gideceklerse, kayıtlı, kuduza karşı aşılanmış ve onaylı bir

laboratuarda kuduza karşı antikor düzeyini gösteren bir teste tabi tutulmuş olmalıdır. Diğer Üye Ülkelere gidecek olan hayvanların da kayıtlı ve kuduza karşı aşılanmış olmaları gerekmektedir.

Eğer hayvanlar, sağlık koşulları uygun olmayan üçüncü ülkelerden geliyorsa, koşullar daha katı olmaktadır. Bu durumda hayvanlar, İrlanda, Malta, İsveç ve İngiltere'ye karantina altına alınmadan giriş yapamamaktadırlar. Diğer Üye Ülkelere gidecek olan hayvanlar ise onaylı bir laboratuarda kuduza karşı antikor düzeyini gösteren bir teste tabi tutulmuş olmalıdır.

Birlik içi hareket edecek olan hayvanlara yetkili otorite tarafından onaylı veteriner hekim tarafından hazırlanmış pasaport eşlik etmelidir. Üçüncü ülkelerden gelen hayvanlara ise ilgili Tüzükte belirtilen sağlık kurallarının karşılandığını gösteren ve resmi veteriner hekim tarafından hazırlanmış bir sertifika eşlik etmelidir.

Sınır kontrol noktalarında, eğer hayvanların Tüzükte belirtilen gerekli sağlık koşullarını sağlamadıkları saptanırsa, yetkili otorite hayvanları geri çevirebilir, gerekli sağlık koşulları sağlanana kadar ayrı bir yerde tutabilir veya hayvanın karantina altına alınması mümkün olmuyorsa, hayvan imha edilebilir.

1.3.2.5. Klasik Domuz Vebası (CSF)

2001/89/EC sayılı Tüzükte, klasik domuz vebasının kontrolü ile ilgili Birlik kuralları belirlenmiştir. İlgili Tüzükte, hastalığın görülmesi durumunda hayvanların imhası, tüm domuz hareketlerinin yasaklanması, koruma ve gözetim alanlarının belirlenmesi ve acil aşılanmanın uygulanması ile ilgili kurallar yer almaktadır. Bununla birlikte, 2006/805/EEC sayılı Komisyon Kararı, özellikle klasik domuz vebası için hayvan sağlığı kontrol önlemlerini içermektedir.

1.3.2.6. Afrika Domuz Vebası (ASF)

Afrika Domuz Vebası'nın kontrolüne ilişkin özel koşullar, 2002/60/EC sayılı Tüzükte belirtilmektedir. Tüzükte, hastalıktan enfekte bölgelerde kontrolün sağlanması için, domuzların kesime gönderilmesi, atıkların imhası, dezenfeksiyon yapılması, domuz hareketlerinin kontrol altına alınmasının gerekli olduğuna dair hükümler yer almaktadır.

1.3.2.7. Afrika At Vebası (AHS)

Afrika at vebasını kontrol etmek için uygulanması gereken önlemler 92/35/EEC sayılı Tüzükte yer almaktadır. Önlemler arasında hastalık vektörlerinin kontrolü, enfekte hayvanların imhası, hareketlerin kısıtlanması, enfekte bölgelerde koruma ve gözetim alanlarının oluşturulması bulunmaktadır. Aşılı hayvanlar belirli bir işaretle tanımlanmış olmalıdır.

1.3.2.8. Mavidil (BT)

Mavidil hastalığının kontrolü ve eradikasyonu için gerekli koşullar, 2000/75/EC sayılı Tüzükte belirtilmektedir. Tüzükte, hastalık ortaya çıktığında, hastalık vektörlerinin kontrolü, işletmelerin çevresinde koruma ve gözetim alanlarının oluşturulması, resmi veteriner hekimin hastalıkla ilgili epidemiyolojik araştırma ve aşılama programı yürütmesi gibi koşullar yer almaktadır. Tüzüğe göre, işletme etrafındaki koruma alanının çapı en az 100 km olmalı, bu alan içindeki tüm hayvanlar kayıtlı olmalı ve hayvanlar alan dışına çıkmamalıdır. Gözetim alanı ise koruma alanının en az 50 km dışında olmalı ve bu alan dahilinde hayvanların tanımlanması ve hareketlerin kısıtlanması ile ilgili önlemler

alınmalıdır. Bununla birlikte, 2006/577/EC sayılı Komisyon Kararında, mavidil hastalığına karşı belirli koruyucu önlemlere ilişkin hükümler yer almaktadır.

2000/75/EC sayılı Konsey Direktifinde belirtilen hastalıktan şüpheli hayvanların çıkış yasağı ile ilgili koşullara istisna olarak 394/2008/EC sayılı Tüzükte bazı geçici önlemler yer almaktadır. 31 Aralık 2008 tarihine kadar olan bu geçici dönemde, Komisyonun iznini takiben, bazı Üye Ülkeler için, yasak bölgelerdeki hayvanların mavidil hastalığından arı bölgeye geçiş yapabilmeleri için, aşılanmış olmaları ya da hastalığa karşı bağışıklık kazanmış olmaları gerekmektedir. Mavidil hastalığını geçirmiş olan hayvanlar, belli bir süre hastalığa karşı dayanıklı olduklarından, bu hayvanlar doğal olarak bağışıklık kazanmış sayılmaktadırlar. 01.09.2008 tarihinde güncellenmiş olan mavidil hastalığı için geçici önlemlerin uygulandığı ülkeler, Avusturya, İspanya, Finlandiya, İrlanda, İtalya, Hollanda, Polonya, Portekiz, Romanya, Slovenya, İsveç, İngiltere ve Norveç'tir (EU Commission 10, 2008).

1.3.2.9. Tavuk Vebası (AI)

Tavuk vebasının kontrolüne ilişkin kurallar, 2005/94/EC sayılı Konsey Direktifinde yer almaktadır. İlgili Direktifte, yüksek patojeniteli ve düşük patojeniteli tavuk vebası vakalarında uygulanması gereken prosedür, her biri için ayrı olarak belirtilmektedir. Her iki tavuk vebası vakasında, ortak olarak tüm kanatlılar imha edilmeli, kontamine olabilme riski olan tüm materyaller dezenfekte edilmeli, kesilen hayvanların etleri ve hayvanların yumurtaları imha edilmeli, işletmeye her hayvanın giriş ve çıkışı gözetim altında olmalı, koruma ve gözetim alanları oluşturulmalıdır. Genel anlamda tavuk vebası için aşılama yapmak yasak olup, ancak acil önlem alınması durumunda istisnai olarak acil aşılama ve koruma amaçlı aşılama uygulanabilmektedir.

1.3.2.10. Newcastle Hastalığı (ND)

92/66/EEC sayılı Konsey Direktifi, Newcastle hastalığına karşı alınması gereken önlemleri içermektedir. Direktifte, hastalığın eradikasyonu ve yayılmasını engellemek için uygulanması gereken standart önlemler yer almaktadır. Newcastle hastalığı için aşılama uygulamasına izin verilmektedir. Koruma amaçlı aşı uygulaması, hem AB’de hem de tüm dünyada geniş çapta yapılmaktadır. İsveç, Finlandiya ve Estonya hariç tüm Üye Ülkeler koruma amaçlı aşığı uygulamaktadır. Acil aşılama ise sadece bir defa, 2001 senesinde İtalya’da hastalık ortaya çıktığında kullanılmıştır.

İlgili Tüzüğe göre, salgın durumunda, enfekte ya da hastalıktan şüpheli olan hayvanların imhası ile işletmede hastalık sonrası dezenfeksiyon yapıldıktan sonra en az 21 gün süreli ve 3 km çapında koruma alanı ile en az 30 gün süreli 10 km çapında gözetim alanının oluşturulması gibi önlemler alınmaktadır.

1.3.3. Hayvan Hastalıkları Eradikasyon ve İzleme Programları

“Veterinerlik Alanındaki Harcamalara İlişkin 80/424/EEC Sayılı Konsey Kararı” Topluluğun, belirli hayvan hastalıklarının eradikasyonuna ve izlenmesine mali katkıda bulunmasına olanak tanımaktadır. Üye Ülkeler, veterinerlik ve mali konularını da göz önünde bulundurarak, hastalıkların eradikasyonu ve izlenmesi ile ilgili eradikasyon, kontrol ve izleme programlarını 2006/965/EC sayılı Direktif ile değişikliğe uğramış olan 90/638/EEC Konsey Kararına bağlı olarak Komisyona sunmaktadırlar. Programlar sunulduktan sonra Komisyon, Topluluğun mali katkısına hak kazanan programların listesini ve Topluluğun söz konusu programlara sağlayacağı mali katkının yüzde oranları ile net miktarlarını içeren bir Karar yayımlamaktadır. Topluluğun mali katkısından yararlanmaya hak kazanan programlar ve mali katkı oranları SCoFAH onaylıdır.

Eradikasyon ve izleme programlarının uygulanmasıyla, Topluluğun belirli bölgelerinde yaygın olarak görülen hayvan hastalıklarının eradikasyonu ve zoonoz hastalıkların önlenmesine yönelik kontrollerin yapılması amaçlanmıştır. Anılan programlar, aşılama, hayvanların test edilmesi, kesim ve imha için tazminat ödemeleri ve sağaltım gibi önlemleri içermektedir.

Belirli hayvan hastalıklarının izlenmesi ve eradikasyonuna ilişkin kurallar 20 Temmuz 2006 tarihli Konsey Kararında belirtilmektedir (Anonymous 1, 2006). İlgili Kararda Üye Ülkeler tarafından sunulan belirli hayvan hastalıklarına ilişkin eradikasyon programlarının, Birlik mali yardımı koşullarına uygun olması gerekliliğine değinilerek, ilgili koşulların, eradikasyon, izleme ve kuduzla mücadele olarak 3 ayrı program için farklılık gösterdiği açıklanmaktadır.

Eradikasyon programları aşağıda belirtilen kriterleri karşılamak durumundadır:

- Hastalığın epidemiyolojik durumu, programın maliyet/kar analizi, programın süre ve hedefi, programın uygulanacağı bölgenin tanımlanması,
- Programdan sorumlu yetkili birimin belirlenmesi,
- İzleme ve kurallar: Programın izlenmesi için kuralların belirlenmesi, işletmelerin kayıt altına alınması için sistemin oluşturulması, analiz yöntemlerinin açıklanması, hayvan hareketleri kurallarının belirtilmesi
- Hayvanların menşe yerini tespit etmek için alınan önlemlerin ve sonuçların pozitif çıktığı durumlarda atılacak adımların belirlenmesi
- Enfekte veya hastalıktan şüpheli hayvanların imhası ile hayvan sahiplerine tazminat için kuralların belirlenmesi

İzleme programları ise, eradikasyon programlarında yer alan kriterleri karşılarken, serolojik, mikrobiyolojik, patolojik veya epidemiyolojik izleme testlerini kapsayan ve epidemiyolojik özellikler ışığında hastalığın yokluğunu araştıran bir sistem içermelidir.

Kuduzla mücadele programları aynı zamanda diğer hastalık eradikasyon programları ile aynı kriterleri içermekte olup, bu programlarda enfekte bölge, aşılama ve hastalıktan korunma faaliyetlerinin amaçları ve maliyeti ile ilgili detaylı bilgi yer almaktadır.

90/638/EEC sayılı Konsey Kararını değiştiren ve hayvan hastalıkları ve zoonozların eradikasyonu, kontrol ve izleme programları ve çok yönlü yıllık programların finanse edilmesi ile ilgili kuralları içeren 2006/965/EC sayılı Konsey Kararında, Birlik tarafından finanse edilmeye uygun hayvan hastalıkları ve zoonozların listesi belirlenmiştir. Bu listede yer alan hastalıklar, halk ve hayvan sağlığını tehdit eden başka hastalıkların ortaya çıkması halinde veya yeni bir epidemiyolojik ya da bilimsel bir kanıtın bulunması durumunda değişikliğe uğrayabilir (EU Commission 5, 2008). İlgili Kararda ayrıca, Birliğin belli hayvan hastalıkları için eradikasyon, izleme ve kontrol kurallarının oluşturulması ve güncellenmesi ile ilgili gereklilikler sunulmaktadır. İlgili liste aşağıda verilmektedir.

2006/965/EC sayılı Konsey Kararı Ek Liste

- Sığır tüberkülozu
- Sığır brusellozu
- Koyun ve keçi brusellozu (B. melitensis)
- Salgın veya yüksek riskli bölgelerde mavidil
- Afrika domuz vebası
- Domuz veziküler hastalığı
- Klasik domuz vebası
- Şarbon
- Sığırlarda Bulaşıcı Pleuropneumoniosis
- Tavuk vebası
- Kuduz
- Kist hidatit
- Bulaşıcı spongiform ensefalopati

- Campylobacter enfeksiyonu
- Listeriosis hastalığı
- Salmonella (zoonoz salmonella)
- Trichinellosis
- Domuzlarda verotoksijenik E. Coli
- Bazı balık hastalıkları
- Bazı yumuşakça hastalıkları

1 Temmuz 2007 tarihinden itibaren, tavuk vebasının kontrolü ile ilgili Birlik önlemlerini kapsayan ve 92/40/EEC sayılı Direktifi değiştiren 2005/94/EC sayılı Konsey Direktifi yürürlüğe konmuş olup, Direktifte, kanatlılardaki tavuk vebası H5 ve H7 serotiplerinden kaynaklanan düşük patojeniteli tavuk vebası (LPAI) salgınının kontrolü ile ilgili kurallar da yer almaktadır. Kanatlı sürülerinde bu virüslerin olası varlığını tespit edebilmek için, ilgili Direktifin 4. Maddesine bağlı olarak zorunlu gözetim programları uygulanmalıdır. 2006/53/EC sayılı Karara göre, yüksek patojeniteli tavuk vebası (HPAI) hastalığına dönüşebilme potansiyeli olduğu bilinen LPAI suşları ile mücadele etmek için Üye Ülkelerin uyguladıkları eradikasyon önlemlerinin Birlik mali yardımı tarafından karşılanabileceği belirtilmektedir.

AB’de, hastalık eradikasyon programları yaklaşımı gözden geçirilerek, hayvan hastalıkları eradikasyonunun izlenmesi için bir çalışma ekibi ve alt çalışma grupları oluşturulmuş, kontrol önlemlerinin finansmanında daha katı kurallar uygulanmaya başlanmış ve çok yıllık eradikasyon, kontrol ve izleme programları hazırlanması gündeme gelmiştir. Üye Ülkelerde hastalık eradikasyonunu izlemek için oluşturulan Çalışma Ekibi, Gıda Güvenliği üzerine hazırlanan Hükümet Raporu’na bağlı olarak 15 Mart 2000 tarihinde Brüksel’de düzenlenen bir toplantıda oluşturulmuştur (EU Commission 6, 2008).

Çalışma Ekibinin amaçları, hayvan hastalıkları eradikasyonunu geliştirmek ve Birlik tarafından finanse edilen hayvan hastalıkları eradikasyon programlarının

maliyet ve kar oranını arttırmaktır. Çalışma Ekibinin kapsamında tüm Üye Ülkeler ve Komisyon yer almaktadır. Toplantılar Komisyon tarafından yönetilir ve Brüksel’de düzenlenir. Bazı hastalıklar için (koyun ve keçi brusellozu, sığır brusellozu, sığır tüberkülozu, kuduz, salmonella), Çalışma Alt Grupları oluşturulmuştur.

Çalışma Alt Gruplarının amacı, Çalışma Ekibini desteklemek ve en uygun eradikasyon önlemlerinin alınması ve uygulanması için Üye Ülkelerin girişimlerini desteklemektir. Her Çalışma Alt Grubu toplantısının sonunda, toplantı sonuçlarını ve önerileri içeren bir final raporu düzenlenmektedir.

2008 ve 2008 sonrası senelerde belirli hayvan hastalıkları ve zoonozların eradikasyon, kontrol ve izlenmesi için Üye Ülkeler tarafından sunulan yıllık ve çok yıllık ulusal programlar ile Birliğin bu programlara mali katkısının oranları, 30 Kasım 2007 tarihli ve 2007/782/EC sayılı Komisyon Kararında belirtilmektedir. İlgili Kararda, Üye Ülkelerin sığır tüberkülozu, mavidil, salmonella, tavuk vebası, BSE gibi hastalıklarla ilgili Komisyon’a sundukları eradikasyon veya izleme programlarının, 1 Ocak 2008 ile 31 Aralık 2008 tarihleri boyunca onaylandığı belirtilerek, programlar kapsamında uygulanacak olan aşılama, tazminat, laboratuvar testleri gibi işlemlerin masraflarının Komisyon tarafından karşılanabilecek olan mali katkı limitleri belirlenmiştir. Kararda ayrıca çok yıllık programlar dahilinde, kuduz, yalancı kuduz ve sığır lökozu hastalıkları için bazı Üye Ülkelerin sunduğu eradikasyon programlarının Komisyon tarafından karşılanacak uygulama masrafları ile bu yardımların yıllara dağılımı belirtilmiştir.

Örnek olarak kuduz hastalığı için çok yıllık program dahilinde eradikasyon programı sunan Üye Ülkelere, Komisyonun bulunacağı katkı miktarları Çizelge 1.3.’de verilmektedir (Anonymous 3, 2007).

Çizelge 1.3. Kuduz hastalığı için çok yıllık program dahilinde Üye Ülkelere Komisyonun bulunacağı katkı miktarları

Üye Ülke	2009	2010	2011	2012
Çek Cumhuriyeti	500.000 €			
Almanya	325.000 €			
Letonya	1.250.000 €	1.250.000 €		
Finlandiya	100.000 €	100.000 €		
Estonya	1.250.000 €	1.250.000 €	1.250.000 €	
Slovenya	350.000 €	350.000 €	350.000 €	350.000 €

1.4. Hayvan Hareketleri Kontrolü

Avrupa Tek Senedi, 1 Temmuz 1987 senesinde yürürlüğe girmiş olup, 1992 senesinde de Ortak Pazar şekillenmiştir. Ortak Pazar sonrasında, Üye Ülkelerin sınırları arasındaki rutin veteriner kontrolleri 1 Ocak 1993 tarihinden itibaren sona ermiştir. Üye Ülkeler arasında satış ya da kesim amaçlı canlı sığır, domuz, koyun ve keçilerin hareket özgürlüğü, AB'nin gerçeklerinden biri olmuştur. Sınır kontrolleri ve karantina gibi diğer kontrollerin kaldırılması, hayvanların tanımlanması ve izlenebilirlik gibi telafi edici önlemlerin başlatılması gerekliliğini doğurmuştur.

Hayvan hareketlerindeki kısıtlamaların kaldırılması nedeniyle, hastalık salgınlarının yaygınlaşmasında riskin artabileceği, 22 Aralık 1993 tarih ve 94/C 16/01 sayılı Konsey İlke Kararı'nda onaylanmakta ve ele alınmaktadır. İlgili karar, resmi yetkililerin konu hakkındaki sorumluluklarını ve rollerini tekrar teyit ederek, sağlık standartlarının korunmasını sağlayan etkili bir izleme için araştırma yapılmasını savunmaktadır (Commission of the European Communities, 1994).

Hayvanların nakilleri ve pazarlar gibi hayvanların toplandığı yerler, hayvan hastalıklarının yayılma riski bakımından önem taşımaktadırlar. Hayvanların, gerçekleşen her nakillerinde, gidecekleri yere hastalık taşıma riski bulunmaktadır. Hayvan hastalıklarının, bir Üye Ülkeden başka bir Üye Ülkeye hayvan nakilleri ile bulaşmasına dair birçok örnek bulunmaktadır. Benzer olarak, hastalıkların yayılmasında evcil ve yabani hayvanların hareketleri de büyük önem taşımaktadır. Hayvan hareketlerinin önemi ve risklerini kavrayabilmek, hastalıkların epidemiyolojilerini açıklayabilmek açısından da temel arz etmektedir.

Hayvan hareketlerinin, hayvan hastalıklarının yayılmasında ne derece etkisi olduğunu kavrayabilmek adına, 2001 senesinde İngiltere’de ortaya çıkan FMD’nin kısa bir sürede Hollanda’da görülmesi örneği verilebilir. 2001 senesinin Ocak ayı sonu - Şubat ayı başında, İngiltere’nin kuzeyindeki bir domuz çiftliğinde FMD vakası ortaya çıkmıştır. Hastalığın varlığı, 19 Şubat’ta ülkenin güneydoğu bölgesindeki bir kesimhanede rutin et muayenesi esnasında saptanarak yetkililere bildirilerek, 20 Şubat’ta onaylanmıştır (Gibbens, 2001). Kesimhanede hastalığın çıkışı onaylandığı anda, virüs muhtemelen hava yolu ile yakındaki başka bir çiftliğe yayılarak koyun ve sığırların enfekte olmasına sebep olmuştur (Gloster, 2003). Bu çiftlikteki koyunlar 13 Şubat’ta yerel bir pazara satıldıktan 2 gün sonra daha büyük bir pazara tekrar satılmışlardır. İlk vaka onaylandıktan sonra, İngiltere genelinde yaklaşık olarak 30-79 çiftlik daha hastalıktan enfekte olmuştur (Mansley, 2003). Hızlı izleme yöntemi ile hastalığın çıkış noktası olan domuz çiftliği bulunmuştur ancak, tüm uluslararası hareketler anında engellendiği halde, İngiltere genelindeki hareket yasağı 3 gün gecikmiştir. Bu 3 günlük gecikme, büyük olasılıkla pazarlarla temastan ötürü 17 çiftliğin daha enfekte olmasına neden olmuştur. Virüs, hayvan hareketlerinin kısıtlandırılmasından önce, enfekte koyunların hareketleri ile Fransa’ya yayılmıştır. Ayrıca, Hollanda’ya nakledilmekte olan bir dana sürüsünün bulunduğu araç, bir bekleme noktasında enfekte koyunların bulunduğu yerde olduğundan, virüsün bu iki sevkiyat arasında bulaşmış olabileceği düşünüldükçe, FMD’nin 21 Mart’ta Hollanda’da görüldüğü belirlenmiştir (Pluimers, 2002). Bu salgının seyrinden de görüldüğü üzere, uluslararası sınırlar boyunca uzun

mesafelerde geniş çaptaki hayvan hareketlerinin, hastalıkların yayılması üzerine etkisi açıkça ortaya koyulmaktadır.

Benzer olarak, İngiltere’de ortaya çıkan tüberküloz vakaları incelendiğinde, İngiltere içinde enfekte bölgeler arasındaki iç hareketlerin oranı ile sürülerdeki salgın arasında güçlü bir bağ olduğu ispatlanması, sığır hareketlerinin bTB’nin yayılmasında oldukça güçlü bir etkisi olduğunu göstermektedir (Gilbert, M. et al., 2005).

Kuduz ise, bulaşıcı hastalıklar arasında hayvan hareketleriyle bulaşmanın gerçekleştiğini gösteren en başlıca örneklerden biridir. Fransa’da, tilkilerin uzun süren aşılannmaları sonucunda kuduz hastalığı eradike edildiğinden dolayı, bu ülke kuduzdan ari olarak kabul edilmektedir (Cliquet ve Aubert, 2004). Ancak, 2001 senesinde yasa dışı olarak ithal edilen kuduz bir köpek nedeniyle 21 kişi kuduz tedavisi gördüğünden dolayı, ülkede hala kuduz riski bulunmaktadır (Galperine, T. et al., 2004).

Bu örneklerden de görüldüğü üzere, hayvan hareketlerinin kontrolünde ve hayvan hastalıkları teşhisinde en ufak bir ihmalin doğuracağı sonuçların etkisi büyük olmaktadır.

1.4.1. ANIMO ve SHIFT

AB gibi hayvan ve hayvan ürünlerinin uluslararası ticaretinin yapıldığı global bir pazarda, hayvan hastalıkları salgını kontrolü ve kriz yönetimi için güçlü yazılım araçlarına ihtiyaç vardır. CSF, FMD ve HPAI hastalıkları salgınlarının birkaç defa görülmesi, farklı konularda bilgiye ulaşılması gerekliliğini yansıtmıştır. Çiftlikler arasındaki temas, farklı sürülerdeki hayvanların teması, enfeksiyonun asıl rotası olduğundan dolayı, epidemiyolojik açıdan büyük önem taşımaktadır. Ulusal ve uluslararası hayvan ticareti ve/veya hareketi konusunda bilgi sahibi olmak, enfekte sürülerle teması önlemek açısından gerekli olmaktadır. Bulaşıcı hastalıklarda, hayvanların kimlik bilgilerinin bilinmesi,

hastalığın çıkış noktasını belirlemek açısından kritik bir noktadır. Ayrıca, hastalığın çıktığı bölgede bulunan çiftliklerdeki şüpheli hayvan sayısı, çiftliklerin bulunduğu yer, kaç adet çiftliğin enfekte olduğu, güncel epidemiyolojik raporlar ve merkez veritabanına ulaşılabilirlik gibi verilerin bilinmesi de önem arz etmektedir.

1 Ocak 1993 tarihinde AB’de Ortak Pazar’ın başlamasıyla birlikte, Üye Ülkeler arasındaki sınır veteriner kontrol noktaları kapandıktan sonra, AB içinde hayvanların ve hayvan kaynaklı ürünlerin naklini kontrol altında tutmak adına, Avrupa Komisyonu farklı AB veteriner birimleri arasında 90/425/EEC sayılı Konsey Direktifi gereğince Hayvan Hareketleri İzleme Sistemi (ANIMO) oluşturmuştur. Bu sistemle birlikte, hayvan ve hayvan ürünlerinin kontrolünün sorumluluğu, menşe ülke ve varış ülkesindeki veteriner birimlerine dağıtılmıştır. ANIMO sisteminde, nakil olacağı zaman, menşe ülkedeki sorumlu veterinerlik birimi, sağlık belgesini bilgisayar kayıtlarına girdikten sonra, bu bilgi Dublin’deki merkez ANIMO alıcısına iletilmektedir. Varış ülkesindeki sorumlu veterinerlik birimi ise, sunucudan kaydedilmiş olan sağlık belgesini yükleyerek bilgilere ulaşmaktadır. Aynı işlem, üçüncü ülkelere ithalat ya da üçüncü ülkelere ihracat yapıldığı zaman da uygulanmıştır.

Her ne kadar ANIMO sistemi, AB Üye Ülkeleri arasındaki hayvan ve hayvan ürünlerinin nakillerine ilişkin belgelerin iletiminde bir ilerleme kaydetmiş olsa da, bilgilerin zamanında iletilmemesi, göndericiye yanıt verebilme gibi bir işlemin olamaması, yanlış adresler nedeniyle mesajların iletilmemesi ve nakli gerçekleştiren veterinerlik birimine veri girişi işleminde fazladan yüklenilmesi gibi eksik yönleri de bulunmaktadır.

Bu yetersizliklerden dolayı, ANIMO ile yaklaşık aynı zamanlarda, üçüncü ülkelerle AB sınırlarındaki veteriner kontrol noktalarında kullanılması amacıyla benzer bir sistem oluşturulmuştur. Üçüncü ülkelere ithal edilen veterinerlik kapsamındaki ürünlerin, veteriner kontrol noktalarındaki sağlık kontrollerine yardımcı olmayı amaçlayan ve SHIFT olarak adlandırılan bu sistem, 92/438/EEC ve 92/563/EEC sayılı Konsey Kararları ile oluşturulmuş ancak fazla gelişme kaydedememiştir.

1.4.2. TRACES

ANIMO ve SHIFT sistemlerinin bir takım yetersizliklerinden dolayı, Komisyon, 15 Nisan 2004 tarihinde hem AB içinde ve hem de AB dışından gelen hayvan hareketlerini daha iyi yönetebilmek için TRACES (Trade Control and Expert System) adı verilen web tabanlı yeni bir sistemin başlatılacağını duyurmuş ve sonrasında 2003/24/EC sayılı Tüzük ile TRACES oluşturulmuştur. TRACES'in amaçları şunlardır:

- ANIMO ve SHIFT sistemlerinin birleştirilmesi
- Entegre bir veritabanının geliştirilmesi
- Hayvan ve hayvan ürünleri nakillerinin kontrolü ve izlenme kalitesinin artırılması
- Üçüncü ülkelerden ithal edilen hayvan ve hayvan ürünleri ile ilgili karar desteğinin sağlanması
- Merkezi alarm sisteminin oluşturulması
- Risk değerlendirilmesi
- İdari iş yükünün azaltılması

292/2004/EC sayılı Komisyon Tüzüğüne bağlı olarak TRACES ile Birlik içinde sağlık koşullarını geliştirmek adına verilerin ve bilgilerin düzgün bir şekilde elde edilip değerlendirilmeleri için, bildirim ve kontrol belgelerinin standart hale getirildiğine değinilmektedir.

Hayvan hareketlerini izleme sisteminin etkin bir şekilde yürütülebilmesi için, hayvanlara ait olan tüm bilgilerin her ülkede benzer anlamlar ifade etmesi ve bu veri standartlarının uyumlaştırılması gerekmektedir (McGrann ve Wiseman, 2001). TRACES birçok dili kapsayan bir sistem olduğundan dolayı, her Üye Ülke kendi anadilinde bu sistemi uygulayabilmekte ve 32 farklı dilde sağlık sertifikaları oluşturulabilmektedir. Ticari işletmeciler TRACES sistemini kullanarak yapacakları nakille ilgili verileri sisteme girebildiklerinden dolayı,

ilgili veterinerlik biriminin sadece nakli onaylaması yeterli olmaktadır. Böylelikle, veterinerlik birimlerinin idari iş yükü azalmaktadır.

TRACES ile ülkeler arası hayvan hareketinin doğru zamanda kayıt edilmesi ve sürünün zamanında tespit edilebilmesi mümkün olduğundan, hayvanların hareketleri konusunda doğru bilgiye ulaşılabilmektedir. Bu sistem ile hayvanların tüm veteriner geçmişi, sağlık kayıtları ve her hayvanın tüm hareketlerinin kayıtlarının bulunması mümkün olmaktadır. TRACES ile veri standartları uyumlaştırıldığından dolayı, hayvanlara ait olan veriler, hayvanın ayrıldığı ülke ve gideceği ülkede aynı anlamları taşımaktadır. Web tabanlı bir uygulama olarak, TRACES sorumlu veterinerlik birimlerine hızlı ve güncel bilgiye ulaşılmasını sağlamakta ve elektronik sertifikasyona imkan tanımaktadır.

TRACES ile Birlik içi ticarete örnek verecek olunursa, İspanya'dan bir sığır, Fransa üzerinden İtalya'ya nakledilmek istendiğinde, İspanya'daki gönderen taraf, tüm bilgileri internet üzerinden doldurup, yetkili İspanyol birimine elektronik belge olarak iletebilmektedir. İletilen elektronik belge kontrol edildikten sonra, hayvanların durumu eğer koşulları sağlıyorsa, belge onaylanmaktadır. Onaylanma tamamlandıktan sonra, TRACES, İtalya ve Fransa'daki yetkili birime bilgileri göndererek, kontrollerin hem hareket esnasında hem de hayvanların varacağı ülke olan İspanya'da yapılmasını sağlamaktadır. Böylelikle hastalık salgını durumunda, tam bir izlenebilirliğin sağlanması mümkün olmaktadır.

1.5. Canlı Hayvanların Birlik İçi Ticareti

Canlı hayvanlarda yapılan ticaret kavramı, AB'de Üye Ülkeler arasındaki hayvanların Birlik içi hareketlerini belirtmektedir. Her gün AB sınırlarına birçok hayvan sevki gerçekleşmektedir. Bu sevklerin, olası hastalıkların insan ya da diğer hayvanlara bulaşmasını engelleyecek şekilde güvenli olarak

yapılabilmesini sağlamak adına, AB geniş kapsamlı hayvan sağlığı koşullarını uygulamaya koymuştur.

İzlenebilirlik, hayvan sağlığı kontrollerinde anahtar bir rol oynadığından ötürü, hayvanlar diğer bir üye ÷lkeye sevk edilebilmek ve varış noktasına rapor edilebilmek için uygun şekilde tanımlanmalıdır. Hayvanların Birlik içi ticaretinde, tüm hayvanlar resmi veteriner hekim tarafından onaylanmış ve temel hayvan sağlığı koşullarını sağladıklarını gösteren sağlık sertifikaları ile birlikte hareket etmek durumundadırlar. Bu sertifika ile birlikte hayvanların ve sevkıyatın TRACES’da kaydedilmiş olması gerekmektedir.

Canlı hayvan ve hayvan kaynaklı ürünlerin Birlik içi ticareti kapsamında uyumlaştırılmış sağlık sertifikalarının ve muayene raporlarının kabul edilmesi ile ilgili hükümler, 599/2004/EEC sayılı Komisyon Tüzüğünde belirtilmektedir.

Üye ÷lkeler arasında nakledilen canlı hayvan ve hayvan ürünlerinin izlenmesi, Üye ÷lkenin yetkili biriminin yükümlülüğü altındadır. Bu yetkili birim, nakli gerçekteşen ürünlerin gideceği Üye ÷lkeledeki merkez yetkili birim ile naklin gerçekteştiği gün irtibata geçmek amacıyla bir sağlık sertifikası düzenlemektedir. Bu yükümlölük, 90/425/EEC sayılı Konsey Direktifi’nin 4(2) sayılı Maddesinde yer almakta olup, bazı canlı hayvan ve ürünlerin Birlik içi ticaretinde uygulanan veteriner hekim kontrollerini içermektedir.

İlgili Direktif, canlı hayvan ve semen, ovum ve embriyo gibi hayvan kaynaklı ürünlerin Birlik içi ticaretinde uygulanan veteriner kontrollerini kapsamaktadır. AB’nin iç sınırlarındaki kontrolleri kaldırarak, sevkıyatın menş e yeri, sevkıyatın geçtiği yerler ve sevkıyatın vardığı yerde gerçekteştirilen kontroller ile ilgili düzenlemeleri belirtmektedir.

Kontrollerin düzgün olarak yapılması ve gerekli görüldüğünde sertifikaların zamanında temin edilmesi, menş e ve varılacak olan Üye ÷lkeye bağlıdır. Menş e ÷lkeledeki yetkili birim, hayvanların ve ürünlerin;

- düzenli veteriner kontrollerinin yapıldığı işletmelerden geldiğini,
- Birlik kanunları doğrultusunda tanımlanmış ve kayıt altına alınmış olduklarını,
- hareketleri boyunca sağlık sertifikalarının yanlarında bulunmasını,
- belli hastalıkların varlığı ya da şüphesi nedeniyle hayvan hareketlerine kısıtlamaların getirildiği bölge veya işletmelerden gelmediklerini,
- sevkıyatın varacağı ülkedeki standartlara uygun sağlık güvencesi veren ülkeden veya bölgeden geldiklerini,
- hijyen kurallarına uygun olarak nakledildiklerini doğrulamak durumundadır.

Eğer hayvan ve insan sağlığını tehdit edecek bir salgın veya herhangi bir risk varsa, sevk eden Üye Ülke, hareketlerin kısıtlanması gibi uygun koruyucu ve kontrol önlemlerini almalıdır. Sevkıyatın geçtiği ülke ya da varacağı ülke ise, karantina altına alma gibi önlemler alabilmektedir. Bu gibi durumlarda, Komisyon durumu inceleyerek, uygulanacak en uygun yöntemi belirlemektedir.

Üçüncü ülkelere ihracat amaçlı canlı hayvan ve ürünlerinin Birlik içi ticareti ile ilgili detaylı kuralları belirleyen 93/444/EEC sayılı Komisyon Kararına göre, tüm hayvanların sevkıyatları esnasında sağlık sertifikalarının yanında bulunması, ilgili sertifikalarda sevkıyatın çıktığı Üye Ülke ile sevkıyatın varacağı üçüncü ülkeye yer alması gereken bilgilerin belirtilmesi ve sevki gerçekleştirilen hayvanların veya ürünlerin, gidecekleri üçüncü ülkedeki veteriner sağlık kurallarını karşılaması gibi kurallar yer almaktadır.

Sığır cinsi hayvanların topluluk içi ticareti ile ilgili hayvan sağlığı koşulları, 64/432/EEC sayılı Konsey Direktifi ile belirlenmiştir. Direktif, AB içerisinde önemli hayvan hastalıklarının yayılma olasılığını engellemek üzere, hayvanların yetiştirildikleri yerlerden son varış noktalarına kadar olan hareketleri ile ilgili nakil sırasında hayvanların birbirleriyle temasının önlenmesi, nakil araçlarının temizlik ve dezenfeksiyonu gibi kesin kuralları koymaktadır.

Ek olarak, tüberküloz, bruselloz ve lökoz gibi hayvan hastalıkları ile resmi veteriner hekimler tarafından hastalıkların teşhisinde kullanılacak testler ile ilgili kurallar 64/432/EEC sayılı Direktifte yer almaktadır. Ticareti kolaylaştırmak bakımından bir çiftliğin, üye ülkenin bir bölgesinin ya da üye ülkenin tamamının yukarıdaki hastalıkların bir ya da daha fazlasından ari olduğunun resmi olarak belirtilmesi istenebilir.

Koyun ve keçilerin Topluluk içerisinde ticaretinde uygulanacak hayvan sağlığı şartlarını düzenleyen 91/68/EEC sayılı Konsey Direktifine göre, koyun ve keçiler 90/425/EEC sayılı Direktif gereklerine uygun olarak tanımlanmalı ve kayıt edilmelidir. Direktif, koyun ve keçilerin Topluluk içi ticaretini uyumlaştırmakta olup, Üye Ülkelerin kendi içlerindeki hareketlerine uygulanmamaktadır.

İlgili Direktif, ciddi hastalıkların yayılması olasılığını engellemek için orijin işletmeden varış yerine kadar olan kısımda, koyun ve keçi cinsi hayvanların hareketlerinde uyulması gereken kesin kuralları ortaya koymaktadır. Bu hareketler, onaylı toplama merkezleri ve pazarlarını da kapsayabilir.

Direktife göre, koyun ve keçiler, sevkıyatlarından 48 saat önce, resmi bir veteriner hekim tarafından yapılacak olan muayenelerinde hiçbir hastalık belirtisi göstermemelidirler. Bununla birlikte hayvanlar, bruselloz, kuduz ve şarbon hastalıklarından şüpheli olduğu ya da bu hastalıklar bulunduğu için yasaklamaya tabi tutulan bir çiftlikten gelmemelidir.

1.6. Veteriner Sınır Kontrol Noktaları

Veteriner sınır kontrolleri, AB'ne giriş yapan canlı hayvan ve hayvan kökenli gıdaların güvenli ve Birlik mevzuatında yer alan koşullara uygun şekilde olduğunun belirlenmesi açısından önem taşımaktadır. İthal edilen canlı hayvanlar ve hayvan kökenli ürünler, insan ve hayvan hastalıkları bulaştırabileceklerinden dolayı oldukça büyük bir risk oluşturmaktadır. Bu

nedenle, veteriner sınır kontrol noktaları (BIP) olarak anılan AB'ye giriş noktalarında, ithal edilen malların kontrollerinin yapılması gerekmektedir.

BIP ile ilgili olarak AB'nin yasal zeminini 178/2002/EC Konsey Tüzüğü, 882/2004/EC sayılı Konsey Tüzüğü'nün 3,14 ve 15'inci maddeleri, 91/496/EEC sayılı Konsey Direktifi ve Ek A (Canlı hayvanlara uygulanacak veterinerlik kontrolleri), 2001/812/EC sayılı Komisyon Kararı (BIP'lerin onayı için gerekli şartlar), 2001/881/EC sayılı Komisyon Kararı (Onaylanmış BIP listesi), 2002/99/EC sayılı Konsey Direktifi (Hayvan sağlığıyla ilgili kuralların belirlenmesi), 282/2004/EC sayılı Komisyon Kararı (BIP usulleri, canlı hayvanlar) içermektedir.

BIP'lerde gerçekleştirilen kontrol esnasında yetkili birim, hayvanlarda hastalık etkenini tespit ederse veya hayvanların şüpheli olduğuna karar verirse, hayvanların karantina altına alınmasını, kesime gönderilmesini veya imhasını gerçekleştirmektedir. Hayvanlar, Birlik Direktifleri koşullarını veya ulusal hayvan sağlığı kurallarını karşılamıyorsa, hayvanların gözetim altında tutulmaları, geri gönderilmeleri, kesime gitmeleri veya imha edilmeleri gibi çeşitli önlemler alınabilmektedir.

Birlik içine giren tüm hayvanların veteriner kontrollerinden geçtiğini doğrulamak adına, her Üye Ülkedeki yetkili birim ile resmi veteriner hekimler, hayvanların ithalatı ile ilgili tüm bilgilere ulaşmak için diğer gözetim birimleri de dahil olmak üzere, işbirliği halinde çalışmak durumundadırlar. Bunu sağlamak için, Üye Ülkenin yetkili birimleri ve gümrük yetkilileri, veri tabanlarındaki bilgilerin karşılıklı olarak paylaşımını düzenlemektedirler.

1.7. Veteriner Ortak Giriş Belgesi

Canlı hayvanlar veya hayvan kökenli ürünlerin AB'ne ithal edilebilmeleri için, bazı kontrollerden geçmeleri ve Veteriner Ortak Giriş Belgesi (CVED)'nin hazırlanması gerekmektedir. Bu belgeye ilişkin kurallar, üçüncü ülkelerden ithal

edilen hayvanların kontrolleri ve belgenin hazırlanması ile ilgili 282/2004/EC sayılı Komisyon Tüzüğünde belirtilmektedir.

İlgili Tüzükte CVED ile ilgili kurallar ve belgenin hazırlanması ile ilgili kurallar yer almaktadır. Buna göre CVED'nin ilk kısmı, nakilden sorumlu kişi tarafından doldurulup, sınır kontrol noktasından sorumlu resmi veteriner hekime sunmaktadır. İlgili veteriner hekim kontrolleri tamamladıktan sonra CVED'nin ikinci kısmını doldurarak tüm belgeyi imzalamaktadır. Resmi veteriner hekim, ithalatçı veya nakilden sorumlu kişi, nakil ile ilgili veteriner kararını bildirmek adına, gümrük yetkililerine CVED'nin orijinal halini elle veya TRACES ile elektronik ortamda iletilmesini sağlamaktadır. Veteriner kararı olumlu ise ve gümrük yetkilileri onay veriyorlarsa, bir kopyası sınır kontrol noktasındaki resmi veteriner hekimde kalması koşuluyla, CVED'nin orijinali hayvanların gideceği yere götürülebilir. Resmi veteriner hekim, veteriner sertifikasının orijinalini ve CVED'nin bir kopyasını en az 3 sene boyunca saklamak durumundadır. Ancak eğer nakli gerçekleştirilen hayvanların gideceği yer Birlik dışında bir yerse ve hayvanlar transit halinde Birlik içinden geçeceklerse, belgelerin hepsinin orijinali hayvanlarla birlikte kalıp, birer kopyaları sınır kontrol noktasında bulunmalıdır.

91/496/EEC sayılı Direktif uyarınca, kimlik ve/veya muayene kontrolünden muaf olan hayvanların belgeleri yeterli ise, Birlik sınırı girişindeki sınır kontrol noktasında bulunan resmi veteriner hekim, sevkıyatın gideceği yerdeki sınır kontrol noktasında görevli olan ve CVED ile hayvanların onaylandığına dair son veteriner kararını hazırlayacak olan resmi veteriner hekimi bilgilendirmelidir.

1.8. Birlik İçine Canlı Hayvanların İthalatı

İthalat kavramı, AB dışındaki üçüncü ülkelerden Üye Ülkelere giriş yapan hayvan hareketlerini belirtmektedir. Ticaretin global açıdan giderek artması ve

AB'nin genişleme süreci neticesinde, AB'nin ithalat rakamları da her sene giderek yükselmektedir. Tüm AB Üye Ülkelerinin 2005 senesinde gerçekleştirdikleri canlı hayvan ithalat rakamları Çizelge 1.4.'de verilmektedir.

Çizelge 1.4. AB Üye Ülkelerinin canlı hayvan ithalat rakamları (FAOSTAT, 2005)

	Hayvan Cinsi	Miktar	Birim
Avrupa Birliği	Sığır	3618161	Baş
	Tavuk	595944	1000 Baş
	Keçi	67944	Baş
	Koyun	3712133	Baş
	Domuz	12662450	Baş
	At	134722	Baş

Üçüncü ülkelerden Birliğe giriş yapan hayvanların veteriner kontrolleri ile ilgili kuralları belirleyen 91/496/EEC sayılı Konsey Direktifine bağlı olarak, üçüncü ülkelerden gelen her hayvan sevkıyatı için, giriş noktalarında yetkili birimler tarafından belge kontrolü ve hayvanların muayenesi yapılmaktadır. İthalat koşullarının halk ve hayvan sağlığı kurallarına uygunluğu onaylandıktan sonra, sınır kontrol noktasındaki veteriner hekim, sertifika hazırlamakla yükümlüdür. Üye Ülkeler, kontrollerin yapılacağı sınır kontrol noktalarının listesini Komisyon'a sunmak durumundadır.

Yetkili birimlerle iletişim halinde olan Komisyon uzmanları, karantina yerlerinin ve sınır kontrol noktalarının gerekli koşulları sağladıklarını onaylamak durumundadırlar. Herhangi bir şekilde mevzuata uygunsuzluk durumunda, sevkıyatın gideceği Üye Ülkedeki yetkili birim, Komisyonu ve diğer Üye Ülkeleri bilgilendirmelidir.

Topluluk ithalatı ile ilgili olan kurallar Üye Ülkeler arasında uyumlaştırılmıştır. İlgili Konsey Direktiflerine uygun olarak bütün canlı hayvanların sevkıyatı,

resmi veteriner hekimin verdiği ve hayvanın temel sağlık şartlarını karşıladığını gösteren bir sağlık sertifikası ile birlikte olmalıdır. Bu sağlık sertifikaları, ihracatçı ülkenin yetkili birimindeki resmi veteriner hekim tarafından imzalanmalıdır. İthal edilen hayvanlar AB'ne giriş yaptıklarında, BIP'lerde sertifikaları onaylanmakta ve kontrol edilmektedir.

Sığır cinsi hayvanlar ile ilgili sağlık sertifikaları, 79/452/EEC sayılı Konsey Kararı Ek-1'in 2. kısmında belirtilmiştir. Sertifikada, nc ülkeden ithal edilen hayvanın menşe yeri, hayvanın gideceği yer ve hayvanların tanımlanması ile ilgili temel bilgiler bulunmalıdır.

İthali gerçekleştirilecek olan sığır cinsi hayvanların, 2004/68/EC sayılı hayvan sağlığı şartları ile ilgili Konsey Direktifinin gerekliliklerini karşılamaları gerekmektedir. Direktife göre, ihracatçı ülkedeki çiftlik hayvanları ile diğer evcil ve yabani hayvanların sağlık durumları, ülkenin OIE yeliği, üçüncü ülke tarafından enfeksiyöz hayvan hastalıkları ile ilgili bilgilerin, düzenli ve hızlı bir şekilde Komisyon ve OIE'ye iletilmesi ve ülkedeki veterinerlik birimlerinin organizasyonu ve yapısınem taşıamaktadır. Amaç, sığır cinsi hayvanların ithalatında, şap ve sığır vebası gibi çiftlik hayvanları ve insan sağlığı için risk teşkil eden bulaşıcı hastalıklardan korunmak için, bütün ye ülkelerde aynı prensiplerin uygulanmasını sağlamaktır.

Tek tırnaklı hayvanların sağlık şartları, 90/426/EEC sayılı Konsey Direktifi ile ortaya konmaktadır. Birlik içine giriş yapacak olan tek tırnaklı hayvanlar, Afrika at vebası, durin, ruam, tek tırnaklı enfeksiyöz anemisi ve tek tırnaklı encephalomyelit hastalıkları gibinemli hastalıklardan ari olmalıdır (Van Borm, S. et al., 2005). nc ülkelerden at ithalat, ihracatçı ülke eğer Afrika at vebasndan ari ise ve ülkede Venezuela equine encephalomyelitis son iki sene içinde, durin ile ruam hastalıkları ise son alt ay içinde görülmediyse gerçekleştirilebilmektedir.

Koyun ve keçiler 72/462/EEC sayılı Konsey Direktifinin hayvan sağlığı şartları ile ilgili gereklilikleri karşılamalıdırlar. İthalatın gerçekleşebilmesi için,

ihracatçı üçüncü ülkeler, FMD, BT, koyun ve keçi çiçeği ile koyun ve keçi vebası hastalıklarından ari olmalıdır.

Kanatlı hayvanlar ile ilgili olarak, ithalatın yapılacağı üçüncü ülkede, AI ve ND, ihbarı mecbur hastalıklar içinde yer almalıdır. Bununla birlikte ithalatçı ülke, adı geçen hastalıklardan ari olmalı veya hastalıklar için uygun kontrol önlemleri almış olmalıdır.

Hayvanların uluslararası ticareti ve nakilleri esnasında hastalıkların yayılmasını engellemek için en önemli etken, sağlam bir veterinerlik altyapısının oluşturulmasıdır. AB'ne üçüncü ülkelerden özellikle yasadışı olarak ithalatı gerçekleştirilen hayvanlar, hastalık taşımaları açısından potansiyel bir risk taşımaktadırlar. Eğer sevkiyatı gerçekleştirilen hayvanlar mevzuat koşullarını sağlamıyorsa, yetkili otorite, hayvanların yeniden ihraç edilmesi veya kesime gönderilmesi işlemlerini ayarlamak için, hayvanları karantinaya alma kararı verebilmektedir. Hayvanların ithalatının insan ya da hayvan sağlığını tehdit ettiği tespit edilirse, hayvanların üçüncü ülkeden ithalatı yasaklanabilmektedir.

1.9. Hayvan Sağlığı Stratejisi (2007–2013)

AB kapsamında hayvan sağlığı alanında yeni bir strateji geliştirme gereksinimi, SARS gibi yeni hastalıkların varlığı ve FMD, BT ve AI gibi eradike edilmiş olan hastalıkların yeniden ortaya çıkışı, küresel ısınmaya bağlı olarak iklim koşullarının değişmesi, canlı hayvan ve hayvansal ürün ticaret hacminin büyümesi, AB'nin genişlemesi, hayvan sağlığının uluslararası ticaret bakımından taşıdığı önemin artması, bilim, teknoloji ve kurumsal çerçeve alanlarında kaydedilen ilerlemeler nedeniyle ve mevcut kaynaklardan daha etkin yararlanılabilmesi nedenlerinden dolayı ortaya çıkmıştır. Dönemin mevcut hayvan sağlığı politikasının, büyük ölçüde, AB'nin henüz 12 Üye Devletten oluştuğu dönemde geliştirilmiş olduğu göz önüne alınarak, Topluluk Hayvan Sağlığı Politikası'nın (THSP) gözden geçirilmesi kararlaştırılmış ve dış değerlendirme çalışmalarına Aralık 2004'te başlanmıştır.

Dört danışmanlık şirketinin oluşturduğu Gıda Zinciri Değerlendirme Konsorsiyumu (FCEC) tarafından gerçekleştirilen dış değerlendirmede, THSP'nin son on yıllık dönemdeki performansının değerlendirilmesi ve elde edilecek sonuçlara göre, Avrupa Komisyonu'nun 2007-2013 yılları için belirleyeceği Hayvan Sağlığı Stratejisi'ne yön verilmesi amaçlanmıştır. AB genelinde geniş kapsamlı bir anket çalışması yürütülmüş, AB üyesi olmayan 34 ülkeye yönelik ayrı bir araştırma yapılmıştır. Bu kapsamda ayrıca, AB ve Üye Devlet yetkili kurumları ile görüşmeler yapılmıştır. Haziran 2006'da nihai raporu hazırlanan ve sonuçları Kasım 2006'da yapılan Avusturya-Finlandiya Başkanlık Konferansı'nda paydaşlara resmi olarak sunulan dış değerlendirmede, son on yılda, THSP kapsamında önemli başarılar elde edilmekle birlikte, THSP'nin, tek bir politika çerçevesi olarak değil, birbirleriyle bağlantılı bir politikalar kümesi olarak biçimlendiği; izlenen politikada, ticari amaçlarla insan ve hayvan sağlığı amaçları arasında dengesizlik yaşandığı ve son olarak THSP'nin, karar alma yetkisinin kullanıldığı proaktif ve önlem almaya odaklı bir politika yerine, kriz güdümlü bir politika olarak düzenlenmiş olduğu vurgulanmıştır (Van Goethem B., 2006).

Bu saptamalar doğrultusunda, Gıda Zinciri Değerlendirme Konsorsiyumu tarafından, THSP'nin proaktif önlemlere ve özellikle AB için öncelikli hastalıkların önlenmesine odaklı entegre bir risk yönetimi stratejisi olarak algılanması; insan sağlığına daha belirgin bir vurgu yapılarak, politikanın genel amaçları arasında denge gözetilmesi; gelecekte izlenecek stratejide, birincil sorumluluğu kimin yükleneceğinin ve kabul edilebilir risk oranının ne olacağının belirlenmesi ve karar alma yetkisinin kullanımına dayalı bir yaklaşım benimsenmesi önerilmiştir. Böylece, Avrupa Komisyonu, THSP dış değerlendirme sonuçları doğrultusunda, ilk defa hayvan sağlığı alanındaki stratejik hedeflerini ve amaçlarını, 2007-2013 yılları arasını kapsayan altı yıllık bir dönem için ortaya koymuş ve 2007-2013 Dönemi THSP için bir Hayvan Sağlığı Strateji Belgesi hazırlamıştır (Karaş Duman, 2008).

İlkesi, “Önlem almak, iyileştirmekten daha iyidir” olan 2007- 2013 Dönemi Hayvan Sağlığı Stratejisi doğrultusunda, THSP, etkin risk yönetimine ve korunmaya odaklanmış olup, AB müdahalesinin, risk temelli bir yaklaşımla ve

hayvan hastalıklarının sınıflandırılması yoluyla önceliklerinin belirlenmesini ve korunmanın, biyogüvenlik önlemleri ve maliyet paylaşımına dayalı programlar yoluyla teşvik edilmesini kapsamaktadır. Böylelikle, hayvan hastalıklarıyla mücadele yönteminin, “Önlem almak, tedavi etmekten iyidir” ve “Aşılama, hayvanların öldürülmesinden iyidir” mantıkları çerçevesinde, hastalıklar oluşmadan önlem alınması olduğu belirtilmektedir.

Benimsenen işbirliği ilkesi doğrultusunda, hayvan sağlığı sektörü temsilcilerinden ve AB Üye Ülkelerinin baş veteriner yetkililerinden oluşan bir Hayvan Sağlığı Danışma Grubu kurulmuş olup, önceliklerin belirlenmesi; müdahale ve iletişim konularında stratejik rehberlik sağlanması; paydaşların, etki değerlendirmesi yoluyla, stratejinin ilerleyişini değerlendirmesi ve Avrupa Komisyonu’nun başkanlığında, mevzuat harici önlemler alınabilmesi olanaklı kılınmıştır.

2007-2013 Hayvan Sağlığı Strateji’nin başlıca dört hedefi vardır:

1- AB müdahalesinin önceliklerinin belirlenmesi: İnsanlarda zoonoz hastalıkların görülmesi olasılığının yanında, biyolojik ve kimyasal risklerin azaltılması yoluyla halk sağlığının ve gıda güvenliğinin güvence altına alınması, AB müdahalesinin öncelikleridir. Bu kapsamda, taşıdıkları önem bağlamında biyolojik ve kimyasal riskler sınıflandırılmakta, bir risk düzeyi belirlenmekte, öncelikler, hedefler ve performans göstergeleri belirlenerek öngörülen tehditler için ayrılması gereken kaynakların belirlenmesi amaçlanmaktadır.

2- Hayvan sağlığında çağdaş ve ortak bir yasal çerçeve oluşturulması: Hayvan hastalıklarının ortaya çıkmasını önleyerek ve azaltılmasını sağlayarak hayvan sağlığının güçlendirilmesi ve böylece yetiştiriciliğin ve kırsal ekonominin desteklenmesi, cezalandırma yerine karar alma yetkisine ağırlık verilen, diğer AB politikaları ve uluslararası standartlar (OIE/Kodeks standartları) ile uyumlu tek bir düzenleyici yasa (AB Hayvan Sağlığı Yasası) oluşturulması, söz konusu yasa ile Topluluk içi ticaret, ithalat, hayvan sağlığı kontrolü, hayvan besleme ve hayvan refahı alanlarındaki mevcut mevzuatın sadeleştirilerek, ortak ilke ve hükümlerinin bütünleştirildiği bir yasal çerçeve oluşturulması öngörülmektedir.

3- Hayvan kökenli tehditlerin önlenmesi, gözetim ve krize karşı hazırlık: Malların serbest dolaşımı ve buna bağlı olarak da, hayvan hastalıklarının ortaya çıkması ve yayılma riskini oluşturabilen hayvan hareketlerinin dengelenmesiyle, ekonomik büyümenin, uyumun ve rekabet gücünün artırılması amaçlanmaktadır. Bu kapsamda, sorunların henüz ortaya çıkmadan saptanması ve hastalık çıkışları ile krizlere karşı hazırlıklı olunması; farklı üretim sistemleri ve hayvan türlerinin yarattığı riskleri ortaya koyan kılavuzların yayımlanması ve mevcut fonlar ile çiftlik düzeyinde alınacak biyogüvenlik önlemlerine kaynak aktarılması ve anılan önlemlerin desteklenmesi hedeflenmiştir.

Hayvanların tanımlanması ve izlenmesi ile ilgili olarak, TRACES sisteminin veterinerlikle ilgili tüm konuları kapsayan tek bir zemin haline gelmesi, ulusal tanımlama veritabanları arasında bağlantının sağlanması, uzun vadede ise hayvan hareketlerinde elektronik sertifikasyon ve elektronik tanımlama gibi yöntemlerin uygulanmaya başlanması öngörülmektedir. Sınır noktalarında daha iyi bir güvenlik için ise, mevcut mevzuatın yenilenerek sınır noktalarında daha iyi bir risk analizi sağlanması ve yasa dışı ticaretin daha iyi tespit edilmesi amaçlanmaktadır. Bunun yanında, ithalatları düzenleyen gümrük ve veteriner hizmetleri gibi birimler arasındaki iletişimin güçlendirilmesi ve üçüncü ülkeler düzeyinde risk analizini geliştirilmesi ve üçüncü ülkelere ticarete AB standartlarına uyum sağlamalarını kolaylaştırmak için eğitim ve bilgi paylaşımı ile yardım edilmesi de bu kapsamda ele alınmaktadır (EU Commission 7, 2007).

Veterinerlik gözetimi, hayvan kökenli tehditlerin tespit edilmesi ve erken ihbarı ve hastalıkların ortaya çıkışı ile yayılmasının izlenmesini sağlamaktadır. Hastalık belirtilerini erken evrelerinde tespit edebilmek için hayvan sahiplerinin ve veteriner hekimlerinin verimli bir eğitime ihtiyaçları vardır. Bunun için, strateji kapsamında, ilgili birimler arasındaki iletişimin güçlendirilmesi, gözetim faaliyetlerinden daha iyi sonuç alınabilmesi ve gerekli verilere erişim kolaylığının sağlanması için, Hayvan Hastalıkları Bildirim Sistemi (ADNS)'nin uygulanması ve ilgili eğitimlerin yapılması amaçlanmaktadır. Ayrıca, krize karşı hazırlık kapsamında, AB, aşılamaya karşı daha esnek bir politika izlemeye

başlamış olup, başlıca hayvan hastalıklarını kontrol etme politikasını geliştirmiştir.

4- Bilim, yenilik ve araştırma: Bu kapsamda, hayvan hastalıklarının bulaşmasını önleyen, hayvan refahı standartlarına uygun ve sürdürülebilir kalkınmayı olanaklı kılan yetiştiricilik uygulamalarının teşvik edilmesi amaçlanmaktadır (Marin, E., 2007). Bilim alanında AB kurumları ile ulusal kurumlar arasında işbirliğinin güçlendirilmesi; Topluluk Referans Laboratuvarlarının faaliyetlerinin değerlendirmeye alınarak, gerektiği takdirde kapsamca genişletilmesi; endüstrinin ve diğer paydaşların da dahil olduğu, hayvan kaynaklı tehditlere öncelik verilen ve gözetim, tanı, aşılama ve sağaltım bağlamında mevcut kontrol araçlarının açık noktalarının belirlendiği bir araştırma eylem planı hazırlanması; söz konusu eylem planının kamu sektörü ile özel sektör işbirliğiyle yürütülmesini teminen yeterli düzeyde mali kaynak aktarımının sağlanması; üçüncü ülkelerde, özellikle önemli egzotik hastalıklar ve önemi göz ardı edilen zoonoz hastalıklar üzerine bilimsel araştırma yapılması için uluslararası düzeyde işbirliği kurulması öngörülmektedir (EU Commission 8, 2007). 2007-2013 Döneminde Topluluk Hayvan Sağlığı Politikası kapsamında gıda güvenliği, hayvan sağlığı ve bitki sağlığı için ayrılan bütçe, Çizelge 1.5.'de verilmektedir (Karaş Duman,2008).

Çizelge 1.5. 2007-2013 Döneminde Topluluk Hayvan Sağlığı Politikası kapsamında gıda güvenliği, hayvan sağlığı ve bitki sağlığı için ayrılan bütçe

2007-2013 Döneminde THSP Kapsamında Gıda Güvenliği, Hayvan Sağlığı ve Bitki Sağlığı için Ayrılan Bütçe (Milyon Euro)							
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Eradikasyon ve Surveylans Programları	245	308	308	308	308	308	308
Veteriner Acil fonu	48	48	48	48	48	48	48
Diğer Veteriner	10	10	10	10	10	10	10

Önlemleri							
Gıda ve Yem Güvenliği	35	35	45	55	65	75	84
TOPLAM	338	401	411	421	431	441	450

Hayvan Sağlığı Stratejisi'nin ara değerlendirmesi, 2010 yılında düzenlenmesi planlanan Hayvan Sağlığı Konferansı'nda yapılacaktır. Bunun yanında, stratejinin duyurulabilmesi için, yıllık ilerleme raporları ve planlama stratejileri hazırlanması, ulusal ve uluslararası etkinliklere katılım sağlaması, basınla iyi ilişkiler kurulması ve ilgilenenlerin yeterli düzeyde bilgilendirilebilmesi için web sitelerinin iyileştirilmesi öngörülmektedir.

Özetle, AB Hayvan Sağlığı Stratejisi ile iletişimin ve yasal düzenlemelerin iyileştirilmesi, mevzuatın sadeleştirilmesi ve idari yükün azaltılması amaçlanmıştır.

Avrupa Parlamentosu, 22 Mayıs 2008 tarihinde yayımladığı Kararda, yeni Hayvan Sağlığı Stratejisi ile ilgili görüşlerini belirtmektedir (European Parliament 2, 2008). Kararda genel anlamda Strateji'de yer alan birçok konuya destek verilmekte, özellikle hayvan hastalıklarının ortaya çıkmasından önce önlenmesi mantığının altı çizilmektedir. Kararda bunun yanında, Hayvan Sağlığı Stratejisi'nde ele alınan konuların hala görüşüldüğü ve bunların uygulanması için temel mevzuatın 2010 senesinden önce uygulamaya konamayacağı göz önünde bulundurulduğunda, Stratejide yapılması planlanan konuların 2007-2013 tarihleri arasında gerçekleşmesinin zor olacağı belirtilmektedir.

BÖLÜM 2

TÜRKİYE’DE HAYVAN HASTALIKLARI KONTROL SİSTEMLERİ

2.1. Türkiye’de Hayvan Sağlığına Genel Bakış

Büyükbaş ve küçükbaş hayvan yetiştiriciliği, Türkiye’nin her bölgesinde yapılmaktadır. Hayvancılık işletmelerinin büyük bir bölümü, küçük ölçekli aile işletmeleri olup, hem büyükbaş hem de küçükbaş hayvancılık işletmelerinin çoğunda, üretim geleneksel yapıdadır.

Türkiye genelinde 2006 yılı rakamlarına göre yaklaşık 10.971.880 adet büyükbaş, 32.260.206 adet küçükbaş hayvan bulunmaktadır. Büyükbaş hayvanlar daha çok Erzurum, Ağrı, Kars, Ardahan ve Sivas’ta olup, küçükbaş hayvan sayısı ise Van, Muş, Şanlıurfa, Ağrı, Hakkari ve Erzurum’da ağırlıklı olarak yer almaktadır (KKGM 1, 2008).

Türkiye’de hayvan sağlığı hizmetlerinin temel dayanağı, 3285 sayılı Hayvan Sağlığı Zabıta Kanunu (HSZK) ve bu kanuna bağlı olarak çıkartılan yönetmelik, talimat ve tebliğler ile şekillenmektedir. Türkiye’nin “AB Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin 2003 yılı Türkiye Ulusal Programı” ile uyumlaştırılmasını taahhüt ettiği hayvan sağlığı mevzuatının uygulanması için ön koşul, yasal dayanağın uyumlaştırılmasıdır. Bu bağlamda, HSZK’de yapılması gereken değişikliklerin fazla olması ve hayvan sağlığı, hayvan hastalıklarıyla mücadele, hayvan yetiştiriciliği, hayvan ıslahı, hayvansal ürünler yönüyle gıda güvenliği, veteriner halk sağlığı, hayvan refahı, hayvan besleme, sınır kontrolleri ve veteriner bilgi sistemini kapsayacak, AB ile uyumlu bir çerçeve yasaya gereksinim duyulması nedeniyle, yeni bir yasa tasarısı hazırlanması yoluna gidilmiştir. TR02/IB/AG-01 sayılı “Veteriner Eşleştirme Projesi” kapsamında oluşturulan Veteriner İdari Yapılanma Çalışma Grubu, AB Teknik Yardım ve Bilgi Alışverişi Ofisi’nin (TAIEX) teknik desteğiyle, “Veteriner Çerçeve Kanunu” taslağı hazırlanmıştır. Bu kanunun amacı,

insanların, hayvanlardan ve hayvansal ürünlerden bulaşan hastalıklardan korunması, bulaşıcı hayvan hastalıkları ile mücadele edilmesi, hayvansal kökenli gıda ve yem maddelerinin güvenliğinin sağlanması ve hayvanların sağlık ve refahına yönelik faaliyetlerin uygulanmasına ilişkin usul ve esasların belirlenmesidir. İlgili taslak, görüşleri alınmak üzere AB Komisyonu'na iletilmiştir.

Türkiye'nin AB veteriner müktesebatına uyumuna yönelik TR/02/IB/AG-01 sayılı "Veteriner Eşleştirme Projesi" kapsamında hazırlanan "Hayvan Hastalıkları Kontrol Stratejisi"nde, hayvan hastalıkları ile mücadele programının başlıca hedefleri, şap hastalığı, koyun ve keçi çiçeği, koyun ve keçi vebası, yüksek düzeyde patojen tavuk vebası gibi hızlı yayılan hastalıklar ile bruselloz, tüberküloz ve kuduz gibi zoonoz hastalıklar olarak belirlenmiş, sığırların süngerimsi beyin hastalığının resmi gözetime tabi tutulması gerektiği bildirilmiştir. Eradikasyon programı hazırlanmasında, birden fazla hayvan türünde gözlenen, hızlı yayılan ve zoonoz özellikte hastalıklara, tek türe özgü olanlara kıyasla öncelik tanınmıştır. AB Mali Yardım kapsamında, 2005 yılında başlatılan "Türkiye'de Kuduz Hastalığının Kontrolü Projesi" ile 2006 yılında başlatılan "Türkiye'de Kuş Gribi Hastalığının Kontrolü Projesi" ve "Türkiye'de Şap Hastalığının Kontrolü Projesi", hayvan hastalıkları kontrol önlemleri kapsamında hali hazırda yürütülen projelerdendir.

15.02.2008 tarih ve 2008/6 sayılı Genelgeye bağlı olarak, 3285 sayılı HSZK'nun 4 üncü maddesine göre belirlenmiş olan ihbarı mecburi hastalıklar ile diğer hastalıklar için 2008 yılında uygulanacak mücadele programı esasları belirtilmektedir. İlgili Genelgede ayrıca, aşıların temini, uygulamaları ve programlı aşılama, eğitim, yayım, bilgilendirme ve bilinçlendirme, denetim ve kontrol, salgın ve bulaşıcı hastalıklarla mücadele ile ilgili kurallar yer almaktadır.

2.2. Türkiye’de Hastalıklarla Mücadele Önlemleri

Hayvan hastalıklarının varlığı, insan sağlığını etkilerken, sektörde ciddi kayıplara neden olarak hayvan ve hayvansal ürünler ihracatı imkanını ortadan kaldırmaktadır. Özellikle şap, sığır vebası, tüberküloz ve bruselloz gibi salgın hayvan hastalıklarının Türkiye’de salgın halinde görülmesi ve 2005 yılının son çeyreğinde ile 2006 yılının başında ortaya çıkan tavuk vebası hastalığı, Türkiye’nin hayvan hastalıkları konusunda çok ciddi sorunlarla karşı karşıya olduğunu göstermektedir. Salgın hastalıkların bulaşmasında canlı hayvanlar, risk taşıyan hayvan kökenli ürünler, yem, ekipman, nakliye araçları, hayvan alım-satım yapanlar, hastalıklı bölgeye girip çıkan insanlar önemli rol oynamaktadırlar.

Türkiye’de her yılın sonunda, tüm hayvan sağlık şube müdürleri ve veteriner kontrol araştırma enstitü müdürlerinin katıldığı hayvan hastalıkları ve hareketlerinin kontrolü konusunda illerde yapılan çalışmalar değerlendirilmekte ve bir sonraki yılın planlaması yapılmaktadır. Hayvan hareketleri konusunda alınması gereken tedbirler bir genelge ile tüm İl Müdürlüklerine gönderilmektedir.

Sınırlardan olabilecek yasadışı hayvan girişlerine karşı alınacak önlemler ile yollarda denetim ve kontroller konusunda Genel Kurmay Başkanlığı, Jandarma Genel Komutanlığı, İçişleri Bakanlığı ve Emniyet Genel Müdürlüğü ile birlikte düzenli olarak toplantılar gerçekleştirilmektedir. İlgili toplantılarda alınan kararlar ve önlemler, detaylı olarak değerlendirilmektedir.

Hayvan hastalıklarının kontrol önlemleri olarak, aşılama, koruma alanları oluşturma, karantina altına alma, hayvan hareketlerinin kontrolü, gözetim, testlerin uygulanması, temizleme ve dezenfeksiyon, tazminat ve hayvanların kesime gönderilmesi uygulanmaktadır. Bunun yanında, hayvan hastalıkları kontrolü kapsamında ve hayvan hareketlerinin izlenebilirliğinin sağlanması yolunda, sığır cinsi hayvanların tanımlanması ve kayıt altına alınması

alışmaları sürdürülmekte olup, koyun ve keçilerin kayıt altına alınmaları için ise proje kapsamında çalışmalar devam etmektedir.

2.2.1. Hayvanların Tanımlanması ve Kayıt Altına Alınması

Hayvan Kayıt Sistemi; hayvan hastalıklarının ve hareketlerinin etkin olarak kontrolünün sağlanması, hayvancılık desteklemeleri, sağlık ve istatistik ile ilgili kayıtlar ve hayvancılık politikalarının belirlenmesi açısından büyük önem arz etmektedir.

Türkiye’de, sığır cinsi hayvanların tanımlanması ve kayıt edilmesi çalışmalarına 2001 yılında başlanmıştır. “Sığır Cinsi Hayvanların Tanımlanması, Tescili ve İzlenmesi” ile ilgili Tüzük, 1760/2000/EC sayılı AB Tüzüğüne uyumlu olarak 2002 yılında hazırlanmış ve uygulamaya konulmuştur. Kpelenmiş veya ip takılmış hayvanların kayıtları, ulusal veritabanı sistemine (TURKVET) aktarılarak kaydedilmektedir.

Her bir hayvana yaşamı boyunca, ülke kodu ve en fazla 12 karakterden oluşan bir bireysel kimlik numarası verilmekte ve bu numaraları içeren küpeler hayvanın kulağına takılmaktadır. Bu işlem sonunda, her hayvan için bir pasaport belgesi düzenlenmektedir. Pasaport belgesinde hayvanın doğum, cinsiyet bulunduğu işletme ve hareket bilgileri yer almaktadır. Hayvanın işletme değiştirmesi halinde, sistemden takibi yapılmaktadır.

Nakil esnasında, küpesiz hayvanın işletmeyi terk etmesine izin verilmemektedir. Sağlıklı hayvanlar için Veteriner Sağlık Raporu düzenlenmektedir. Hayvanların nakline ilişkin verilere, TURKVET üzerinden ulaşılmaktadır. Sisteme, 81 il Müdürlüğü ile 845 ile Müdürlüğü ile damızlık sığır yetiştirici birlikleri ve serbest veterinerler tarafından veri girişleri yapılmaktadır.

Domuzların tanımlanması ve kayıt altına alınmasına ilişkin verilerin toplandığı herhangi bir veritabanı ve kayıt sistemi bulunmamaktadır. Türkiye’de toplam 5 adet domuz işletmesi bulunmakta olup, işletmeler kayıtlı değildir. Domuz sevkleri, sağlık kontrolleri yapıldıktan sonra veteriner sağlık raporu

düzenlenerek yapılmaktadır. Hayvanların kayıtları, İl Müdürlüklerince tutulmaktadır.

Koyun ve keçilerin kayıt altına alınması ile ilgili olarak AB mevzuatına uygun yönetmelik bulunmamaktadır. 2006 yılı Katılım Ortaklığı Belgesi'nde belirtildiği üzere, koyun ve keçilerde tanımlaması ve hareketlerinin izlenmesi ile ilgili çalışmaların başlaması gerekliliği vurgulanmıştır (Anonymous 2, 2006). AB Üye Ülkelerine, Ocak 2008 tarihinden itibaren koyun ve keçi kimlik kayıtlarının elektronik veritabanında tutulması zorunlu hale gelmiştir. Hali hazırda yürütülmekte olan “Koyun ve Keçilerin Tanımlanması ve Kayıt Altına Alınması” ile ilgili projenin, 2009 senesinin Ekim ayında uygulamaya konulacağı tahmin edilmektedir.

Tek tırnaklıların tanımlanması ilgili olarak yapılan çalışmalar, özellikle Safkan atlar (İngiliz ve Arap atları) için yeterli düzeydedir. Diğer tek tırnaklı hayvanlar için hayvan kimlik belgesi bulunmakta olup, bu hayvanlar için bir veritabanının oluşturulması gerekmektedir. Yakın zamanda tüm tek tırnaklı hayvanlara mikroçip uygulaması başlatılması planlandığından dolayı, bu konuda da uyum sağlanmış olunacaktır. Safkan atlar ve sportif amaçlı atlar için kayıt sistemi bulunmakta olup, ilgili bilgiler bilgisayar ortamında tutulmaktadır. Kayıtlı safkan Arap ve İngiliz atlarına pedigree belgesi düzenlenmektedir.

Türkiye’de hayvanların tanımlanması ve kayıt altına alınmasında konusunda en önemli problem, ölen ve kesilen hayvanların geri bildirimi yapılmadığından dolayı, veritabanında kayıtlı sayının gerçek hayvan varlığını yansıtmamasıdır. Bu nedenle, ülkede sığır varlığının ancak %80’i kayıt altına alınabilmektedir. Kurban Bayramı kesimlerine ilişkin bildirimde bulunulmaması, hayvan pazarlarına küpesiz hayvan girişinin önlenememesi, doğum, ölüm, nakil, alım ve satım bildirimlerini zamanında yapılmaması ve kesilen hayvanlara ait pasaportların İl ve İlçe Tarım Müdürlüklerine iletilmemesi nedeniyle, asıl hayvan sayısı miktarının hesaplanması zorlaşmaktadır. Ruhsatlı hayvan pazarı sayısı yetersiz olup, cezai yaptırımlar bulunmamaktadır. İşlemlerin düzgün olarak uygulanabilmesi için, konunun önemini gösteren eğitimlerle yetiştiricilerin bilinç ve eğitim seviyesinin geliştirilmesi önem arz etmektedir.

2.2.2. Hayvan Hastalıkları Bildirimi

Hayvan Hastalık ve Zararlıları ile Mücadele Programı'na göre, hastalıktan şüphelenildiği zaman, hastalık bildirimleri vakit geçirilmeden yapılmalıdır (KKGM 2, 2008). Alınan ihbar sonucu hastalık yerine gidildiğinde, bir hastalığa ait şüphe edilen bulgular, aynı gün TURKVET üzerinden “Salgın Hastalık Şüphe Kaydı” doldurulup, sistem tarafından verilen “Hastalık Bildirim Numarası” eklenerek, Koruma ve Kontrol Genel Müdürlüğü'ne e-posta ile iletilmektedir. İlgili Programa göre, yapılan şüphe kaydının hastalık çıkışı olarak tespit edilebilmesi için “Salgın Hastalık Onayı”nın yapılması gerekmektedir. Klinik olarak teşhis edilen hastalıklarda, eğer görülen semptomlar ile hastalık teşhisi kesin olarak yapılmış ise, şüphe kaydı ile aynı gün salgın hastalık onayı yapılmaktadır.

Veteriner hekimler, 3285 sayılı Hayvan Sağlığı ve Zabıtası Kanununun 4. maddesine göre tespit edilen ihbarı mecburi hastalıklar ile mücadele etmek zorundadır. Aynı Kanunun 9 ve 10. maddesine göre, hastalık haberini alan makamlar en yakın Bakanlık İlçe ve İl Müdürlüğüne bildirimde bulunmalıdır. Hastalık ihbarını alan hükümet veteriner hekimi, en kısa sürede ihbar yerine gitmeli ve yaptığı klinik muayene veya testler sonucunda hastalığı tespit ederse, bölgede hastalık çıkış kararı alınmaktadır. Hastalık çıkan yerde hükümet veteriner hekimi, mahalli hayvan sağlık zabıtası komisyonunu toplayarak, hastalıkla mücadele etmek için hastalık çıkış kararı düzenlemektedir. Bu kararda yazılı tedbirler, komisyon tarafından uygulanmakta ve hükümet veteriner hekimi tarafından denetlenmektedir. Alınan tedbirler, idare amirleri ve muhtarlar tarafından, mahalli vasıtalarla halka ilan ve ilgililere tebliğ edilmektedir. Ayrıca hastalık, en hızlı iletişim araçlarıyla ile (telefon, faks, mail, TURKVET) çevre illere ve Bakanlığa bildirilmektedir.

Hastalığın onaylandığı bölgede, hasta veya hastalıktan şüpheli hayvanlar ile bunların maddelerinin ve bulaşmaya sebep olabilecek materyallerin, kordon altından veya tecrit edildikleri yerden çıkarılmaları yasaktır. Aynı hastalığa

duyarlı olan hayvanların, mihrak bölgesine girmesi yasak olup, istisnai durum olarak sadece kasaplık hayvanların bölgeye giriş yapmalarına izin verilmektedir.

Bunun yanında, Türkiye, OIE üyesi olduğundan, ülkede herhangi bir hastalık çıkışı durumunda, hastalıkla ilgili dış bildirimlerini düzenli olarak yapmaktadır. Ayrıca, AB-ADNS sistemine, 2005 yılı Haziran ayından itibaren gayri resmi olarak hayvan hastalıkları bildirim yapılmaktadır.

2.2.3. İhbarı Mecburi Hastalıklar

Türkiye’de ihbarı mecburi hastalıkların listesi aşağıda verilmektedir (Anonim, 2006).

1. Sığır vebası
2. Şap
3. Sığır tüberkülozu
4. Sığır brusellozu
5. Sığırların süngerimsi beyin hastalığı (BSE)
6. Anthrax (Şarbon)
7. Kuduz
8. Koyun-keçi çiçeği
9. Koyun ve keçi brucellozu
10. Koyun ve keçi vebası (PPR)
11. Mavidil
12. Afrika at vebası
13. Ruam (Mankafa)
14. Durin (At frengisi)
15. Atların enfeksiyöz anemisi
16. Veziküler stomatitis (Bulaşıcı stomatitis)
17. Equine encephalomyelitis
18. Tavuk vebası (Avian influenza)
19. Newcastle (Yalancı tavuk vebası)
20. Pullorum
21. Kanatlı tifosu (Tavuk tifosu)

22. Arıların amerikan yavru çürüklüğü
23. Balıkların enfeksiyöz hematopietik nekrozisi (IHN)
24. Scrapie
25. Kedilerin süngerimsi beyin hastalığı (FSE)
26. Bonamiosis
27. Marteiliiosis
28. Spring Viraemia of Carp (SVC)
29. Viral Hemorajik Septisemi (VHS)
30. Bakterial Kidney Disease (BKD)
31. Crayfish Plague (Kerevit Vebası)

Hastalıklara karşı uygulanan koruma önlemleri ve hastalık ortaya çıktığında uygulanması gereken mevzuattaki prosedürler, her hastalık için ayrı olarak belirtilmiştir.

2.2.3.1. Sığır Vebası

2008/6 sayılı Hayvan Hastalıkları ile Mücadele Genelgesi'nde belirtildiği üzere, sığır vebası görülen bir ülkenin, uluslararası alanda bu hastalıktan ari olarak kabul olabilmesi için, OIE tarafından detaylı olarak belirlenmiş 3 aşamalı çalışmayı gerçekleştirmesi gerekmektedir. Bu aşamalar sırayla, “Sığır Vebasından Geçici Arılık”, “Sığır Vebası Hastalığından Arılık” ve “Sığır Vebası Enfeksiyonundan Arılık”tır. Son aşama olan “Sığır Vebası Enfeksiyonundan Arılık” statüsü için, ülkemizde 2004 yılında yapılan araştırma sonuçları OIE'ye rapor halinde gönderilmiştir. Rapor, OIE Bilimsel Komitesi tarafından uygun görülmüş olup, 2005 yılının Mayıs ayında yapılan 73. Dönem Genel Kurulu'nda gerçekleşen oylama sonucunda Türkiye'nin “Sığır Vebası Enfeksiyonundan Arılık” statüsü onaylanmıştır.

Genelgede ayrıca, sığır vebası hastalığına karşı aşılanmanın uygulanmayacağı, ancak herhangi bir sığır vebası salgını ihtimaline karşı, enstitü stoklarında yeterli miktarda aşı bulundurulacağı belirtilmektedir.

2.2.3.2. Şap Hastalığı

Türkiye’de şap hastalığı, sığır ve koyunlarda yaygın olarak görülmekte, Trakya bölgesinde ise son yıllarda görülmemektedir. AB’ne katılım sürecinde, bu hastalığın uzun vadede eradike edilmesi zorunludur. Hastalık etkeninin farklı alt tiplerinin olması, zaman zaman tip değişiminin görülmesi, tüm duyarlı hayvan varlığının aşılanamaması, üreticilerin hasta hayvanlarını sağlıklı hayvanlarla birlikte tutması, ortak mera kullanımı, karantina tedbirlerine gerektiğince uyulmaması, hastalıklı bölgeden hayvan, hayvansal ürün ve insan hareketlerinin olması gibi faktörler, bu hastalığın yayılmasında en önemli rol oynamaktadır. Şap hastalığı ile mücadelenin mevzuat alt yapısını, HSZK ve Hayvan Sağlığı Zabıtası Yönetmeliği (HSZY) oluşturmaktadır. Hastalığın kontrolünde; kordon, karantina, hayvan ve hayvansal ürün hareketlerini durdurma, aktif izleme, gözetim, temizleme ve dezenfeksiyon ile belirli bölgelerde tazminatlı kesim yapılmaktadır.

2008/6 sayılı Hayvan Hastalıkları ile Mücadele Genelgesi’nde, 2008 ilkbahar kampanyası ile Türkiye’de AB destekli 3 yıl süreli Şap Hastalığının Kontrolü projesi başlatıldığı, bütçesinin 65,6 milyon Euro olduğu ve bütçenin % 25’inin Türkiye tarafından karşılandığı bildirilmektedir. Proje ile ülke genelindeki sığır varlığının yılda iki kez, koyun varlığının ise yılda bir kez olmak üzere, üç yıl süreyle yoğun bir şekilde aşılınması, hastalık mihraklarının takibi ve dezenfeksiyonu planlanmıştır. Hastalık çıkması durumunda, sıkı karantina önlemleri uygulanarak, bu bölgelerden canlı hayvan ile risk taşıyan ürünlerin çıkışına izin verilmeyecektir. İlgili Genelgede ayrıca, şap hastalığı görülen yerlerde uygulanacak işlemlere ait bilgiler yer almaktadır.

Türkiye'nin Avrupa Birliği Veterinerlik Müktesebatına Uyumu için Verilen Destek kapsamında yürütülen TR02/IB/AG-01 sayılı Eşleştirme Projesi sonuçlarına bağlı olarak, şap gibi hızlı yayılan hastalıkların, Türkiye’de pazar ve ticaret kontrolleri ile önlenmesi ve kontrol altına alınabilmesinin mümkün olamayacağı belirtilmiştir (OIE 1, 2005). Bunun nedeni olarak, Türkiye’nin en büyük hayvan pazarlarının bulunduğu batı illerine, doğu ve güneydoğu illerinden devamlı olarak hayvan ticaretinin olması gösterilmektedir. Bu ticaret

kesildiği takdirde, Türkiye'nin her bölgesinde bulunan çiftçilerin ve ticaretle geçimini sürdürenlerin büyük gelir kaybına maruz kalacakları bildirilmektedir.

2.2.3.3. Sığır Tüberkülozu

Sığır tüberkülozu hastalığının mücadelesinde, HSZK'nun 37. ve 41. maddeleri, HSZY'nin 110. maddesi ve Sığır Tüberkülozu Yönetmeliğinde belirtilen hususlara uyulmaktadır. 2008/6 sayılı Hayvan Hastalıkları ile Mücadele Genelgesi'nde tüberküloz tespit edilen hayvanların kesime gönderilmesi, hayvan sahiplerine HSZK'da belirtilen miktarda tazminat ödenmesi ve tüberkülin testi uygulamaları gibi konulara ilişkin kurallar yer almaktadır.

2.2.3.4. Sığır ve Koyunlarda Bruselloz

Sığır ve koyunlarda bruselloz hastalığının mücadelesinde, HSZK'nun 37. ve 41. maddeleri, HSZY'nin 114 ve 115. maddeleri ile 189 sayılı Bruselloz Mücadele Talimatının hususlarına uyulmaktadır. 2008/6 sayılı Hayvan Hastalıkları ile Mücadele Genelgesi'nde ise hastalığın teşhisi, aşı uygulamaları ve hastalığın tespit edildiği hayvanların kesime gönderilme koşulları ile ilgili prosedürler yer almaktadır. Hastalık çıkması halinde, işletme bazında, kordon, karantina, hayvanların tazminat ödenmeden imhası ve hayvan hareketlerine kısıtlama getirilmektedir.

2.2.3.5. Sığırların Süngerimsi Beyin Hastalığı (BSE)

Türkiye'deki sığır varlığının BSE açısından risk durumunun belirlenmesinde, ülkede BSE vakasının tespit edilip edilmediği, et kemik unu kullanımı, canlı hayvan, yem ve yem katkıları ile hayvansal kökenli ürünlerin ithalatına ilişkin veriler ile BSE için spesifik risk materyali olan kısımların (Medulla spinalis gibi) gıda zincirinden çıkartılması temel alınmaktadır.

2.2.3.6. Antrax (Şarbon) Hastalığı

Şarbon hastalığı ile ilgili olarak, son 5 yılda hastalık görülen mihraklardaki hastalığa maruz kalmış hayvanların tamamı en geç 15 Haziran 2008 tarihine kadar aşılacağı 2008/6 sayılı Hayvan Hastalıkları ile Mücadele Genelgesi'nde belirtilmektedir.

2.2.3.7. Kuduz Hastalığı

Kuduz hastalığı ile mücadelede HSZK'nun 34. ve HSZY'nin 119. maddesine göre işlem yapılmakta ve sahipli kedi ve köpeklerin aşılması ile birlikte numaralı tasma takılması ve kayıtlarının tutulması ile ilgili çalışmalar yapılmaktadır.

Kedi ve köpeklerin Birlik içi hareketleri için pasaport oluşturulması ile ilgili 2003/803/EC sayılı Komisyon Kararı ile getirilen düzenlemeye göre; 3 Temmuz 2004 tarihinden itibaren AB'ne üye ülkelere köpek ve kedileriyle birlikte seyahat etmek isteyen şahısların beraberinde bulunan hayvanlarının; hareket tarihlerinden 3 ay öncesine kadar AB tarafından onaylanmış laboratuarlardan kuduzla karşı oluşmuş koruyucu antikor varlığını bildiren titre raporunun bulundurulması zorunludur. Etlik Merkez Veteriner Kontrol ve Araştırma Enstitüsü Kuduz Teşhis Laboratuvarı, bu konuda akredite olmuş ve AB tarafından onaylanmış akredite laboratuvarlar içerisinde yer almıştır.

2005 Yılı AB mali yardımları çerçevesinde 3 yıllık ülkesel "Türkiye'de Kuduz Hastalığının Kontrolü Projesi"nin genel amacı, zoonoz hastalıkları enfeksiyonu riskini ulusal düzeyde azaltmak ve insan ve hayvan sağlığının iyileştirilmesine katkıda bulunmaktır. Bu kapsamda, AB ile uyumlu bir kuduz hastalığı kontrol sistemi geliştirilecek, faaliyete geçirilecek ve sürdürülecektir. Proje kapsamında, Türkiye'de ilk defa tilkilere yönelik Oral Aşılama Kampanyası 24 Şubat 2008 tarihinde başlamış ve bir hafta süresince İzmir, Aydın, Manisa, Muğla, Denizli ve Uşak illerinde uygulanmıştır.

2008/6 sayılı Hayvan Hastalıkları ile Mücadele Genelgesi'nde belirtildiği üzere, TURKVET bilgi sistemi içindeki Hayvan Hastalıkları Veri Tabanının kuduz ile ilgili kısmı daha detaylı veri alınabilecek şekilde geliştirilecektir.

Kuduz için, karantina, aşılama, gözetim, eğitim, sahipsiz hayvanların kontrolü, temel kontrol önlemleridir. Özellikle kuduzun takibi açısından, evcil hayvanların hareketlerinin izlenmesi ve sahipli ya da sahipsiz kedi ve köpeklerle mikroçip takılmasına ihtiyaç bulunmaktadır. Özel veteriner kliniklerinin veya belediye veteriner kliniklerinin, mikroçip takılması hususunda evcil hayvan sahiplerini bilinçlendirmesi ve yönlendirmesi bu hususta önem arz etmektedir.

2.2.3.8. Koyun ve Keçi Çiçeği Hastalığı

Koyun ve keçi çiçeği hastalığı görülen yerlerde, HSZK ve HSZY'nin hastalıkla ilgili hükümleri çerçevesinde gerekli tedbirler alınmaktadır. Bu hastalık, ihbarı mecburi hastalıklardan olup, Marmara Bölgesi'nin güneyi, Ege Bölgesi'nin doğusu ve İç Anadolu Bölgesi'nin güneyinde yaygın olarak seyretmektedir. Hastalıkla mücadele kapsamında, hastalık çıkan yerlerde, hastalığın tamamen yok edilmesinden ya da son ölümden sonraki 60 gün süresince karantina uygulanmakta ve mihrak aşılması ile birlikte, sonraki 2 yıl boyunca mihrak bölgesindeki bütün koyun ve keçiler aşılanmaktadır.

2.2.3.9. Koyun ve Keçi Vebası (PPR)

Koyun ve keçi vebası hastalığında, ülkemizdeki hastalık bildirimlerine bakıldığında, hastalık mihraklarının Ege bölgesinde ve hayvan pazarlarının bulunduğu illerde yoğunlaştığı görülmektedir. Doğu ve güneydoğu bölgelerinde ise hastalığın az görülmesi, bildirimlerin yeterince yapılmadığını veya teşhiste koyun-keçi vebasının başka hastalıklarla karıştırıldığını göstermektedir. PPR, ihbarı mecburi hastalıklar listesinde olmasına rağmen tazminatlı hastalıklar listesinde değildir. 2008/6 sayılı Hayvan Hastalıkları ile Mücadele Genelgesi'ne göre, koyun-keçi vebasında hastalık çıkışından sonra yayılmanın oldukça hızlı

olması nedeniyle hayvan hareketlerinin kontrolü, etkin karantina tedbirleri uygulamasının yanı sıra, hasta hayvanların kesim veya imha edilmesi için yetiştiricilere tavsiyede bulunulacaktır.

2.2.3.10. Mavidil Hastalığı

Mavidil hastalığı ile mücadelenin esasını, HSZK'na bağlı olarak, karantina, serolojik surveylans, hasta hayvanların imhası ve vektör (taşıyıcı) kontrolü ile birlikte aşılamlar teşkil etmektedir.

2.2.3.11. Ruam Hastalığı

2008/6 sayılı Hayvan Hastalıkları ile Mücadele Genelgesi'ne göre, “Ülkesel Ruam Eradikasyon Projesi” sonucunda ülke genelinde sağlanan konumun devamlılığı için hassasiyet sürdürülecektir. Daha önce teste tabi tutulmamış olduğu tespit edilen hayvanlar ile riskli olarak değerlendirilen veya kimlik belgesi bulunmayan atlar, mallein testine tabi tutulacaktır.

2.2.3.12. Atların Enfeksiyöz Anemisi Hastalığı

Hastalığın kontrolü ve eradikasyonu amacıyla “Atların Enfeksiyöz Anemisi Hastalığının Takibi, Kontrolü ve Eradikasyonu Projesi” başlatılmıştır. Proje çerçevesinde, hayvan sağlığı şube müdürlüklerince daha önce kimliklendirilerek pasaport verilen tüm tek tırnaklı hayvanların daha kolay tespiti ve takibi amacıyla hayvanlara mikroçip uygulaması başlatılacak ve bunların bilgisayar ortamında takibi için çalışmalar yapılacaktır. Yapılan kimliklendirmeyi takiben, belirlenen illerdeki tüm tek tırnaklıların, Atların Enfeksiyöz Anemisi hastalığı yönünden taramaya tabi tutulması, hastalık tespit edilen hayvanlar ve bu mihraklarda HSZK ve HSZY çerçevesinde işlem yapılması ve hasta hayvanların tazminat ödenerek imha edilmesi sağlanacaktır.

2.2.3.13. Tavuk Vebası

Tavuk vebası hastalığı ile ilgili olarak, “Tavuk Vebası Hastalığına Karşı Korunma ve Mücadele Talimatnamesi” ve hastalıkla mücadele için uygulamaya konulan talimatlara göre işlem uygulanmaktadır.

Tavuk vebası üzerine, Ulusal Hastalık Kontrol Merkezi ve Yerel Hastalık Kontrol Merkezi oluşturulmuştur. Hastalık çıkışında, mihrak olarak kabul edilen işletme, köy veya kontrol bölgesindeki tüm duyarlı kanatlı hayvanlar imha edilmektedir. Hastalık gözetim bölgesinde klinik ve serolojik surveylans uygulanmaktadır. Kanatlılar için aşı uygulaması yoktur. İtlaf edilen kanatlılara ve hayvan maddelerine tazminat ödenmektedir. Tavuk vebası ile ilgili temel kurallar AB mevzuatıyla uyumludur. AB mevzuatında olduğu gibi, Türkiye’de de hastalık onaylandıktan sonra, hastalık çıkan bölge mihrak, koruma bölgesi ve gözetim bölgesi olmak üzere 3 bölgeye ayrılmaktadır. AB mevzuatından farklı olarak ise, Türkiye’de hastalıktan enfekte hayvan yemi ve gübreler imha edilmekte, AB mevzuatında ise imhanın yanında, uygun ısıtma işlemi de tabi tutulmaktadır. Ayrıca, Türkiye’de son imhadan 21 gün sonra mihrak, koruma bölgesi ve gözetim bölgesinde kordon ve karantina kaldırılmakta, AB mevzuatında ise koruma bölgesinde kordon süresi enfekte işletmedeki son ölümden veya imhadan 21 gün sonra, gözetim bölgesinde ise 30 gün sonra kaldırılmaktadır.

Herhangi bir tavuk vebası vakasında erken ve hızlı müdahalenin temel amacı, hastalığın yayılmadan kontrol altına alınması, etkilenmiş işletmelerdeki hayvanların imha edilmesi ve karkasların imhasının doğru yapılmasıyla hastalığın kontrol altına alınmasıdır. Türkiye’de “Yüksek Patojenik Tavuk Vebasına Karşı Hazırlık ve Ulusal Kontrol Stratejisi”, gelecekte tavuk vebası mihraklarına karşı hazırlıklı olmak üzere, kısa, orta ve uzun vadede öncelikli eylem planları için bir yol haritası ve zaman çerçevesini sağlamaktadır.

Türkiye’de 2006 senesinde ortaya çıkan tavuk vebası vakası sonrası alınan önlemler ve başarılı mücadele yöntemleri ile kısa sürede hastalık kontrol altına alınmış ve yayılması engellenmiştir. Bu başarıdaki en büyük etkenler, hızlı bir

şekilde hastalığa müdahale edilmesi ve hastalığın kontrolü için yapılan çalışma ve aktivitelerin organize olarak uygulanmış olmasıdır.

2.2.3.14. Newcastle Hastalığı

Newcastle hastalığı çıkan işletmelerde kordon, karantina, hayvan hareketlerinin kısıtlanması ve imha işlemleri uygulanmaktadır. Newcastle hastalığı, tazminatlı hastalıklar kapsamında olmadığından dolayı, itlaf edilen hayvanlar için tazminat ödenmemektedir. Ticari kanatlı işletmelerinde bulunan sürüler yoğun olarak Newcastle aşısıyla aşılanmaktadır.

2.2.4. Türkiye’de Hayvan Hareketleri Kontrolü

2.2.4.1. TURKVET

Hayvan hareketlerinin etkin kontrolü, bölgesel ya da ulusal eradikasyon programlarının yürütülmesi, hayvancılıkla ilgili istatistik, destekleme ödemeleri, sağlık kayıtlarının izlenebilmesi ve hayvancılık politikalarının doğru olarak belirlenebilmesi amacıyla, VETBIS adında ulusal veri tabanı oluşturulmuştur. VETBIS, 2006 yılının Temmuz ayından itibaren TC-AB Mali İşbirliği kapsamında yürütülen TR 0203.05 nolu proje ile Veteriner Bilgi Sistemi (TURKVET) sisteme dönüştürülmüştür. TURKVET, küpelenmiş veya çip takılmış hayvanların sayılarını kaydetmenin yanı sıra, hayvanın bir işletmeden diğerine yapmış olduğu hareketleri, hayvanın verimini, geçirdiği hastalıkları, bulunduğu işletmeye ait tüm bilgileri, aşı uygulamalarını, sürücü lisanslarını ve küpe üretimi yapan firmaların isimleri gibi bir çok detaylı bilgiyi sağlayabilmektedir. Bir işletmede hayvan hastalığı çıkması halinde, veritabanından hayvana veya o işletmeye hastalık nedeniyle kısıtlamalar uygulanabilmektedir. Kesim için mezbahaya giden hayvanlar, TURKVET sisteminden kontrol edilerek düşümleri yapılmaktadır.

TURKVET verilerinin güncelleme çalışmaları amacıyla, veri girişleri konusunda İl Müdürlüklerine eēitim verilmektedir. Bununla ilgili olarak 2007 yılında Genel Mdrlēmzde alışan personeller tarafından 27 il ziyaret edilmiştir. TURKVET sistem kullanıcılarına yardımcı olmak ve sorunların çözümüne yönelik olarak Genel Mdrlēmz bünyesinde e-posta dışında bir telefon yardım hattı kurulmuştur (KKGM 3, 2008).

2.3. Yurtdişi Nakiller

lke içinde hayvan ve hayvan maddelerinin nakli, belediyeler tarafından verilen menşe şahadetnameleri ile yapılmaktadır. Yurtdişi nakilde, hayvanın menşeine en yakın yerdeki Bakanlık İl veya İlçe Mdrlēne başvurularak, menşe şahadetnamesinin veteriner saēlık raporuna çevrilmesi ve nakliyat sırasında bu raporların bulundurulması mecburidir. Veteriner saēlık sertifikası, hükümet veteriner hekimi tarafından düzenlenmektedir. Hayvanların sevk edilmeden önce saēlık muayenesi yapılmakta olup, saēlıklı bulunmaları halinde veteriner saēlık sertifikası düzenlenerek sevklerine izin verilmektedir.

Ülkemizde büyükbaş hayvanların bir ilçeden başka il veya ilçedeki işletmeye, hayvan pazarına ve mezbahaya sevklerinde, sığırklar kpelenmiş olmalı, pasaport ve veteriner saēlık sertifikaları sığırkların yanında bulunmalıdır. Küçükbaş hayvanların sevklerinde ise veteriner saēlık sertifikasının bulundurulması zorunludur. Büyükbaş ve küçükbaş hayvanların sevklerinin yapılabilmesi için, şap hastalıēına karşı aşılanmiş olması gerekmektedir. Aşısız hayvanlar için veteriner saēlık sertifikası düzenlenmemekte ve sevklerine izin verilmemektedir.

Menşe şahadetnamesiz ve veteriner saēlık raporsuz hayvanlar alıkonularak, hükümet veteriner hekimi tarafından karantina altına alınır ve hayvanların menşeinde hastalık olup olmadığı araştırılmaktadır. Bu araştırmadan bir sonuç alınamayıp, 21 gün srecekarantina sonunda hayvanların saēlıklı olduēu anlaşılırsa, hayvanlara veteriner saēlık raporu verilerek, hayvanlar serbest bırakılmaktadır.

İller arası nakillerde, araçların sevk işleminden önce dezenfeksiyonunun yapılması zorunludur. Yol kontrollerinde belgesiz hayvanların tespit edilmesi halinde, hayvan sahibi ve araç sahibine idari para cezası uygulanarak, araç trafikten 3 ay men edilmektedir.

Hayvan pazarları ile hayvan toplama merkezlerinde, hayvanların sağlıklı ortamlarda ve veteriner hekim kontrolünde ticaretlerini sağlamak amacıyla oluşturulan teknik ve hijyenik şartlar dahilinde, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı tarafından hayvan pazar ve borsalarına ruhsat verilmektedir. Bu yerlere sadece sağlık sertifikası bulunan hayvanların girişine izin verilmektedir.

2007 yılında iller arası yaklaşık 1.727.115 Büyükbaş ve 7.748.860 küçükbaş hayvan sevki gerçekleşmiştir. Bu sevklerin büyükbaş hayvanlar için %28'i, küçükbaş hayvanlar için ise %18'i, kurban döneminde olmuştur. Büyükbaş hayvan hareketleri en yoğun olarak Doğu Anadolu'dan batı illerine doğru gerçekleşmektedir. En çok büyükbaş hayvan hareketi gerçekleştiren iller, Erzurum, Kars, Ağrı ve Ardahan'dır. Küçükbaş hayvan hareketleri ise yoğun olarak Güneydoğu ve Doğu Anadolu bölgelerinden Akdeniz ve Ege bölgelerine doğru olmaktadır. En çok küçükbaş hayvan hareketi gerçekleştiren iller Şanlıurfa, Bitlis, Ağrı ve Van'dır. Türkiye'deki hayvan hareketleri, mevsimsel olabildiği gibi kurban bayramında doğu ve güneydoğu bölgelerinden batı bölgelerine doğru yoğun bir şekilde olabilmektedir. Kurban Bayramında, 2007 senesinde iller arası yaklaşık 493.973 büyükbaş ve 1.079.408 küçükbaş olmak üzere toplam 1.573.381 kurbanlık hayvan sevki yapılmıştır (KKGM 4, 2008).

2.4. Sınır Kontrol Noktaları

Türkiye'de hali hazırda 13 adet Tahaffuzhane ve Gümrük Veteriner Müdürlüğü bulunmaktadır. Sınır bölgelerinde, sınır yetkilileri ve Gümrük Müsteşarlığı denetiminde çalışan bazı bağımsız sınır depoları bulunmaktadır. 2002 AB Türkiye Mali İşbirliği Programı kapsamında yürütülen "Türk Mevzuatının AB

Mevzuatına Uyumlaştırılması Projesi”nde, AB ile tam uyumlu olarak, İstanbul Sabiha Gökçen havalimanında bir sınır kontrol noktası kurulmuştur.

2005 yılında, AB-Türkiye Mali İşbirliği Programı kapsamında, “Yeni Veteriner Sınır Kontrol Noktaları Kurulması Projesi” başlatılmıştır. 2008 yılında tamamlanan proje kapsamında 5 adet yeni sınır kontrol noktası kurulmuştur. Bu sınır kontrol noktaları, İzmir, Mersin, Sarp, Habur ve Cilvegözü’nde olup, Sabiha Gökçen havalimanı ile birlikte, Türkiye’de toplam 6 adet sınır kontrol noktası bulunmaktadır. Bu sınır noktalarında ve ülkeye giriş bölgelerinde, canlı hayvanlara eşlik eden veteriner sağlık sertifikalarının kontrolü ve hayvanların sağlık muayeneleri yapılmaktadır.

2.5. Üçüncü Ülkelerden İthalat

HSZK’na göre, canlı hayvan ve hayvansal ürünlerin ithalatı için, hayvan ve hayvan maddelerinin sağlıklı olduğuna ve menşelerinde hastalık bulunmadığına dair resmi veteriner hekim tarafından hazırlanmış menşe ve sağlık raporlarının ibrazı şarttır. Ülkeye ithal olunacak hayvanların sağlık durumuna dair ilk muayeneleri kapı ve limanlarda, son muayeneleri ise ya Tahaffuzhane ve Gümrük Veteriner Müdürlüğü ya da ithalat için yetkilendirilmiş illerde hükümet veteriner hekimi tarafından yapılmaktadır. Hayvanlarda hastalık bulunmadığı tespit edildikten sonra ithaline izin verilmektedir. Kontroller sırasında hayvanlar hasta veya hastalıktan şüpheli bulunduğunda, ülkeye girişleri kabul edilmemekte veya gerekli koşullarda imha edilmektedir.

İthalatta, Koruma ve Kontrol Genel Müdürlüğü’nden Kontrol Belgesi alınmaktadır. Bu belge, AB’deki lisans belgesi yerine kullanılmaktadır. İthalatçı firmalar, belli ürünler için kontrol belgesi düzenlemektedirler. Kontrol Belgesi düzenlenirken 3285 sayılı Hayvan Sağlığı ve Zabıtası Kanununun 4. maddesinde belirtilen ihbarı mecburi hastalıklar listesi de göz önüne alınır. Bunun yanında, Damızlık Harici Canlı Hayvanlar ile Hayvan Maddelerinin İthalatında Kontrol Belgesi Düzenlenmesi için Aranacak Belgeler Hakkında 2000/32 sayılı Tebliğ, Kasaplık ve Besilik Sığırlar ile Koyun ve Keçi İthalatında

Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'ndan Kontrol Belgesi alabilmesi hakkında 96/4 sayılı Tebliğ ile Kasaplık Canlı Tavuk, Etleri ve Yumurtalarının İthalatında Kontrol Belgesi Alınabilmesi için gerekli şartlar hakkında 2000/3 sayılı Tebliğ bulunmaktadır.

Canlı hayvan ya da hayvansal ürünlerin geçişinde, menşe belgesi ve veteriner sağlık sertifikası, Türkiye üzerinden transit yapmak üzere izin almak için sınır kontrol noktalarındaki resmi veteriner hekimlere sunulmaktadır. Kontroller sonrasında, söz konusu canlı hayvan ve hayvansal ürünler sağlıklı bulunduğu takdirde, menşe belgesi ve veteriner sağlık sertifikalarının uygunluğu da onaylanırsa, giriş noktasında görevli olan veteriner hekim, Türkiye'den transit için sevkıyata onay vermektedir. Çıkış noktasına gelindiğinde, menşe belgesi ve veteriner sağlık sertifikaları, resmi veteriner hekim onayına sunulmaktadır.

Tespit edilen gümrük kapılarına veteriner sağlık raporu olmadan getirilen, reddi mümkün olmayan ve hastalık belirtisi göstermeyen hayvanlar, 21 gün karantinaya alınmakta ve karantina sonunda sağlıklı bulunanların ithaline izin verilmektedir. Kaçak olarak yurda girdiği tespit edilen hayvan ve hayvan kaynaklı ürünlerden, hükümet veteriner hekimi tarafından sağlıklı olduğu tespit edilenler, usulüne uygun olarak satılmak üzere Maliye Bakanlığı'nın ilgili mahalli teşkilatına teslim olunmakta, hükümet veteriner hekimi tarafından hastalıklı olduğu tespit edilenler ise imha edilmektedir.

HSZK'na bağlı olarak, ithal edilen ve geri çevrilmesi mümkün olmayan hayvanlarda;

a) Sığır vebası, Afrika at vebası, mavidil, domuz vebası, salmonella ve tavuk vebası hastalıklarından biri tespit edildiği takdirde; hasta, hastalıktan şüpheli ve bunlarla temas eden duyarlı hayvanlar tazminat ödenmeden imha edilmektedir. Bu hastalıkların bulaşmasına vasıta olabilecek diğer hayvanların ise, karantina süresi sonunda tazminat verilmeden kesilerek etlerinin tüketimine ve satışına izin verilmektedir.

b) Şap, koyun ve keçi çiçeği, kuduz, şarbon ve uyuz hastalıklardan biri tespit edildiği takdirde, hayvanlar tazminat ödenmeden imha edilmektedir. Hastalıktan şüpheli hayvanlar, karantinaya alınarak ülke içinde sağlık zabıtası hükümlerine tabi tutulmaktadır.

c) Sığırlarda tüberküloz, sığır, koyun, keçi ve domuz brusellozu ile tektırnaklılarda ruam ve durin hastalığı görülenler veya serolojik ve allerjik testlerle bu hastalıkların varlığı tespit edilenler, tazminatsız olarak imha edilmektedir.

Yabancı bir ülkede hayvan hastalığı çıkması durumunda, hastalığın türüne göre, bu ülkeden veya bu ülkenin bir bölgesinden bulaşmaya sebep olabilecek canlı hayvanların ithalatı ve transit geçişi yasaklanabilmektedir. İthalat yasağının kapsamı, yabancı ülkedeki hayvan hastalığının seyrine göre değişebilmektedir. İthalat ve transit yasağının konulurken, OIE'nin hastalık bildirim bültenleri veya yabancı ülke dış temsilciliklerinin hastalık bildirimleri esas alınmaktadır.

BÖLÜM 3

TÜRK MEVZUATININ, AVRUPA BİRLİĞİ HAYVAN HASTALIKLARI KONTROL SİSTEMLERİ VE HAYVAN HAREKETLERİNE UYUMU

Türkiye'nin AB'ne üyelik hedefleri çerçevesinde, hayvan sağlığı alanında AB müktesebatına uyum süreci, AB mevzuatına uyum çalışmalarının yanı sıra, kurumsal kapasitenin etkinliğine, laboratuvar alt yapılarının güçlendirilmesine ve düzenli bir uygulama ile denetleme alt yapısının oluşturulmasına da bağlıdır. Türkiye'deki hayvan sağlığı alt yapısının AB standartları seviyesine getirilmesi sonucunda bu kapsamda, hayvan hastalıklarından arilik, sağlıklı hayvan, sağlıklı üretim, sağlıklı gıda ve sınırların ortadan kalktığı ortak bir pazara gidiş durumu ortaya çıkmaktadır.

Türkiye'nin AB'ne entegrasyonunda, gerek üye ülkelere, gerekse bölge ülkelerine ihracat imkanı yaratabilmesi için, uluslararası hayvan ve hayvansal ürünlerin ticaretine engel teşkil eden hastalıklardan arı olması bir ön koşuldur. Türkiye, mevcut hayvan sağlığı problemlerini, AB'de izlenen politikaları göz önüne alarak çözmek durumundadır. Bu çerçevede, hayvan sağlığı ile ilgili yasal mevzuatın AB mevzuatına uyumlu hale getirilmesi çalışmaları sürdürülmektedir. Türkiye'nin hayvan sağlığı ile ilgili mevzuatının AB ile uyumlaştırılması süreci, AB tarafından Şap Hastalığının Kontrolü Projesi, Kuduz Hastalığının Kontrolü Projesi ve Tavuk Vebası Salgınının Önlenmesi Projesi gibi çeşitli projeler vasıtasıyla desteklenmektedir.

Türkiye, hayvan sağlığı ile ilgili gereklilikleri yerine getirmek için geçmişte “Sığır Vebası Hastalığından Arilik” statüsünü elde etmiş olup, yakın geçmişte ise benzer çalışmayı tavuk vebası eradikasyon çalışmalarında göstermektedir. 2006 senesinde tavuk vebası salgını ortaya çıktığında, hastalığın kontrol altına alınması için büyük çabalar gösterilmiş ve bu konuda kısa bir sürede başarı elde edilmiştir. Tavuk vebası ile ilgili olarak, kanatlılar için aşı uygulaması bulunmamakta, itlaf edilen kanatlılara ve hayvan ürünlerine tazminat ödenmesi

yapılmaktadır. Hastalıkla ilgili temel kurallar AB mevzuatıyla uyumlu kabul edilmektedir.

Türkiye'nin AB mevzuatına veterinerlik ve hayvan sağlığı ile ilgili uyumunu daha ayrıntılı görmek adına, Türkiye'nin uyumlaştırmış olduğu ve üyelikten önce ve üyelikle birlikte uyumlaştırması gereken mevzuat listesi, Çizelge 1.6'da verilmektedir.

Çizelge 1.6. Veterinerlik Alanında Türkiye ile AB Mevzuatının Uyum Tablosu

AB Mevzuatı	Türk Mevzuatının Uyum Durumu ve Açıklamalar
90/425/EEC sayılı bazı canlı hayvan ve hayvan ürünlerinin Birlik içi ticaretinde uygulanan veteriner ve zooteknik kontrolleri ile ilgili Konsey Direktifi	Uyumlaştırılmadı.
93/444/EEC sayılı üçüncü ülkelere ihracat amaçlı canlı hayvanlar ve hayvan ürünlerinin Birlik içi ticareti kuralları ile ilgili Komisyon Kararı	Uyumlaştırılmadı.
599/2004/EC sayılı uyumlaştırılmış sağlık sertifikalarının ve muayene raporlarının kabul edilmesi ile ilgili Komisyon Tüzüğü	Uyumlaştırılmadı.
2006/805/EC sayılı klasik domuz vebasına ilişkin hayvan sağlığı kontrol önlemleri ile ilgili Komisyon Kararı	Uyumlaştırılmadı.
2004/292/EC sayılı TRACES sisteminin oluşturulmasına dair Komisyon Kararı	Uyumlaştırılmadı.
64/432/EEC sayılı sığır cinsi hayvanlar ile domuzların, Birlik içi ticaretini etkileyen hayvan sağlığı problemleri üzerine Konsey Direktifi	2009 senesinin 2. çeyreğinde uyumlaştırılması planlanmaktadır. Sığır brusellozu, sığır tüberkülozu ve sığırlarda enzootik

	lokozunun kontrol altına alınması ile ilgili yönetmelikler bulunmaktadır.
91/68/EEC sayılı koyun ve keçilerin Birlik içi ticaretinde hayvan sağlığı koşullarını belirleyen Konsey Direktifi	2009 senesinin 2. çeyreğinde uyumlaştırılması planlanmaktadır. Sığır brusellozunun kontrol altına alınması ile ilgili yönetmelik bulunmaktadır.
91/496/EEC sayılı üçüncü ülkelerden Birlik içine giren hayvanların veteriner kontrolleri ile ilgili kuralları belirleyen Konsey Direktifi	Uyumlaştırılmadı. Kanun Taslağı hazırlandı.
2001/812/EC sayılı sınır kontrol noktalarının onayı ile ilgili kurallara ilişkin Komisyon Kararı	Uyumlaştırılmadı.
1760/2000/EC sayılı sığır cinsi hayvanların tanımlanması ve kayıt altına alınması ile ilgili Konsey Tüzüğü	Sığırların tanımlanması ile ilgili kurallar, Sığır Cinsi Hayvanların Tanımlanması ve Kayıt Altına Alınması Tüzüğü ile uyumlaştırılmıştır.
494/98/EC sayılı sığır cinsi hayvanların tanımlanması ve kayıt altına alınması sisteminde idari yaptırımların uygulanması ile ilgili Komisyon Tüzüğü	Sığır Cinsi Hayvanların Tanımlanması ve Kayıt Altına Alınması Tüzüğü ile uyumlaştırılmıştır.
1082/2003/EC sayılı sığır cinsi hayvanların tanımlanması ve kayıt altına alınması sisteminde kontrollerin uygulanması ile ilgili Komisyon Tüzüğü	Sığır Cinsi Hayvanların Tanımlanması ve Kayıt Altına Alınması

	Tüzüğü ile uyumlaştırılmıştır.
911/2004/EC sayılı kulak küpesi, pasaportlar ve işletme kayıtları ile ilgili kuralları belirleyen Komisyon Tüzüğü	Sığır Cinsi Hayvanların Tanımlanması ve Kayıt Altına Alınması Tüzüğü ile uyumlaştırılmıştır.
2000/678/EC sayılı domuzların kayıt altına alınması ile ilgili ulusal veritabanı oluşturulmasına ilişkin Komisyon Kararı	Veterinerlik ve Gıda ile ilgili Kanun Paketinin yürürlüğe girmesi ile uyumlaştırılacaktır.
21/2004/EC sayılı koyun ve keçilerin tanımlanması ve kayıt altına alınması ile ilgili Konsey Tüzüğü	Uyumlaştırılmıştır.
1505/2006/EC sayılı koyun ve keçilerin tanımlanması ve kayıt altına alınması ile ilgili kontrolleri belirleyen Komisyon Tüzüğü	Uyumlaştırılmıştır.
2006/968/EC sayılı koyun ve keçilerin elektronik olarak tanımlanmasına ilişkin kuralları belirleyen Komisyon Kararı	Uyumlaştırılmıştır.
90/426/EEC sayılı üçüncü ülkelerden ithal edilen atların sağlık kurallarını belirleyen Konsey Direktifi	Veterinerlik ve Gıda ile ilgili Kanun Paketinin yürürlüğe girmesi ile uyumlaştırılacaktır.
2003/85/EC sayılı şap hastalığının kontrolü ile ilgili Konsey Direktifi	Uyumlaştırılmıştır.
2001/89/EC sayılı klasik domuz vebasının kontrolüne ilişkin Konsey Direktifi	Uyumlaştırılmamıştır.
2002/60/EC sayılı Afrika domuz vebasının kontrolüne ilişkin Konsey Direktifi	Veterinerlik ve Gıda ile ilgili Kanun Paketinin yürürlüğe girmesi ile uyumlaştırılacaktır.
92/35/EEC sayılı Afrika at vebası ile mücadeleyle ilişkin kuralları belirleyen Konsey Direktifi	Veterinerlik ve Gıda ile ilgili Kanun Paketinin yürürlüğe girmesi ile uyumlaştırılacaktır.
2005/94/EC sayılı tavuk vebasının kontrolüne ilişkin kuralları belirleyen Konsey Direktifi	Uyumlaştırılmıştır.
92/66/EEC sayılı Newcastle hastalığının kontrolüne ilişkin	Uyumlaştırılmıştır.

Konsey Direktifi	
2000/75/EC sayılı mavidil hastalığının kontrolü ve eradikasyonuna ilişkin koşulları belirleyen Konsey Direktifi	Veterinerlik ve Gıda ile ilgili Kanun Paketinin yürürlüğe girmesi ile uyumlaştırılacaktır.
999/2001/EC sayılı TSE'nin önlenmesi, kontrolü ve eradikasyonuna ilişkin kuralları belirleyen Komisyon Tüzüğü	Veterinerlik ve Gıda ile ilgili Kanun Paketinin yürürlüğe girmesi ile uyumlaştırılacaktır.
82/894/EEC sayılı Birlik içindeki hayvan hastalıklarının bildirilmesine ilişkin Konsey Direktifi	Uyumlaştırılmamıştır.
998/2003/EC sayılı ticari olmayan pet hayvanlarının hareketlerine ilişkin kuralları belirleyen hayvan sağlığı koşulları	Uyumlaştırılmamıştır.
2007/240/EC sayılı ithal edilen canlı hayvanlarla ilgili veteriner sertifikalarına ilişkin Komisyon Kararı	Uyumlaştırılmamıştır.

Çizelgeden de görüldüğü üzere, veterinerlik alanında, üyelikten önce ve üyelikle birlikte AB mevzuatına uyumlaştırılması gereken bir dizi mevzuat bulunmaktadır. Bunların yanında, mevzuat uyum sürecinin hızlandırılması adına Türkiye’de bu kapsamda yapılması öngörülen ve öncelikli olan alanlar aşağıda maddeler halinde verilmektedir.

- Türkiye’de önemli hastalıkların eradikasyonunu sağlamayı hedefleyen programların uygulanması ve hayvan sağlığı açısından uluslararası koşulların yerine getirilmesinin bir parçası olarak salgın hastalıklarla mücadele ile ilgili çalışmaların yürütülmesine devam edilmesi, mevzuata uyum sürecinin hızlandırılması açısından yarar sağlayabilecek faktörlerdir.
- Türkiye’de, canlı hayvanlarda fizyolojik ve ekonomik açıdan yüksek oranda zarara yol açan bulaşıcı hastalıklar görülmektedir. Bu sebepten ötürü, Türkiye’nin tüm hayvansal ürünler için tek pazara dahil olmasına imkan tanıyacak standartlara ulaşması uzun yıllar alabilir. Özellikle şap, tüberküloz ve bruselloz gibi salgın hayvan hastalıklarının, Türkiye’de

endemik durumda olması, tavuk vebası hastalığında mücadele ve eradikasyon konusunda oldukça başarılı olunmasına rağmen, bu hastalığın 2005 yılının son çeyreğinde ve 2006 yılının başında yaygın bir şekilde görülmesi ve hayvan hareketlerinin yoğunluğundan dolayı, hayvanların izlenmesinde ve hareketlerin kontrolünde güçlüklerin yaşanması, hayvan sağlığının, ele alınması gereken öncelikli konular arasında olmasına neden olmaktadır.

- Hastalıkların kontrolü ve hastalıklarla mücadele kapsamında, ilgili mevzuatın uyumlaştırılmasından etkili bir şekilde sonuçların alınabilmesi için, hastalıklara karşı koruyucu önlemlerin alınabilmesine katkı sağlamak üzere, ulusal düzeyde üreticilere yönelik eğitim çalışmaları yapılarak bilinçlendirilmeleri fayda sağlamaktadır. Bu kapsamda, hayvan hastalıkları, hastalıklardan korunmak için alınması gereken önlemler, hayvan hareketlerinin önemi gibi konularda eğitimler düzenlenebilir.
- Çiftlikte ölen hayvanlar konusunda Türkiye’de bir ön koşul bulunmamaktadır. Oysa ölen hayvanların tespiti ve bildirilmesi, enfeksiyonların kontrolü için gereklidir. Konu ile ilgili olarak, bulaşıcı hastalıklarla mücadelede düzenli bir ihbar ve karantina sistemi uygulanabilir ve bu konudaki cezai hükümler artırılabilir.
- Belirtildiği üzere, AB Üye Ülkeleri, salgın hastalık çıktığında hastalıktan enfekte veya şüpheli olan hayvanları imhasını gerçekleştirmektedirler. Bunun karşılığında üreticilere ekonomik kayıp olmaksızın tazminat ödenmektedir. Üreticiler ise, hayvan ve hayvansal ürünleri için belirli miktarda bir ücreti oluşturulan veterinerlik fonuna yatırmaktadır. Türkiye’de buna uygun bir yasal zemin ve ödeme sistemi bulunmamaktadır.
- Hayvan hareketlerinin kontrolü ve yasal olmayan ve belgesiz nakillerde önemli başarılar sağlanmıştır ancak yine de hayvanların ülke içerisindeki hareketlerinin etkin bir şekilde kontrolü yapılamamaktadır. Belgesiz ve hastalıklı hayvan sevkleri olabilmektedir. Hayvanların naklinde kullanılan araçların standardı bulunmamaktadır. Kaçak yollarla ülkemize hayvan girişi olabilmekte ve hayvan sağlığı tehdit edilmektedir.

Kaçakçılığın önlenememesi ve hayvan hareketlerinin yeteri ölçüde kontrol altına alınmaması, hem hastalıklarla mücadeleyi kısıtlamakta ve hem de hastalıkların yayılmasını hızlandırmaktadır. İzlenebilirliğin tam sağlanması için idari ve yasal düzenlemenin yapılması gerekmektedir.

- AB’de domuz yetiştirilmesi ve domuz eti tüketimi oldukça yaygın olduğundan ve domuzlar hakkında mevzuat bulunduğundan, uyum sürecinde bu konu ile ilgili çeşitli girişimlerde bulunulması, domuzlarla ilgili mevzuat ve kayıt sistemi oluşturulması gerekmektedir.
- Sahipsiz hayvanlar ile ilgili olarak, kuduz hastalığının önlenmesi adına, kontrolsüz olarak üremelerini engelleyebilmek için kısırlaştırma işlemi uygulanmalıdır. Bu şekilde hem sahipsiz hayvan sayısı azaltılacak, hem de hastalıkların yayılma ve oluşma riski minimuma indirilecektir.
- Veteriner hizmetlerinin etkinliğini sınırlayan işleyişe yönelik kısıtlamalar, etkin bir kontrol ve eradikasyon sağlamada siyasi iradenin kapsamı, etkin bir kontrol ve eradikasyonu sağlamak için gerekli olan kaynakların mevcudiyeti de hayvan sağlığı kapsamındaki sorunlar arasındadır. Hayvan sağlığıyla ilgili AB Mevzuatının Ulusal mevzuata aktarımında kaynaklar yeterli olmamaktadır.
- 2006 senesine ait İlerleme Raporu’nda da belirtildiği üzere, Türkiye’de üçüncü ülkelerden yapılan ithalata yönelik veterinerlik kontrolleri ve ithalat kuralları, AB kurallarıyla uyumlu değildir (EU Commission 9, 2006). Mevcut sınır kontrol rejimleri, AB üye ülkelerinin uyguladığı sisteme uygunluk göstermemektedir. Türkiye’de, AB sağlık sertifikası modellerinin bir kısmı kullanılmakta, gerekli kontroller kısmen sınırlarda kısmen de varış yerlerinde yapılmaktadır. Ayrıca, merkezi, bölgesel ve sınır kontrol birimlerinde çalışan personelin ilgili mevzuat ve prosedürleri içeren geniş kapsamlı bir eğitime tabi tutulması gerekmektedir. Ülkenin büyüklüğü ve şüpheli sevkiyat sayıları dikkate alındığında, hali hazırdaki işgücünün yetersiz kaldığı görülmektedir. Bağımsız depolarda, serbest bölgelerde ve sınır kontrol birimlerinde veteriner hekim denetimi yapılmamaktadır. Dolayısıyla, mevcut kuruluşların sayısı hakkında kesin bir bilgi bulunmamaktadır.

Bu çerçevede, hayvan sağlığı ile ilgili yasal mevzuatın AB mevzuatına uyumlu hale getirilmesi çalışmaları sürdürülmelidir. İyi uygulanan bir politika, sağlam bir idari kapasite, hayvanların kimliklendirilmesi ve hareketlerinin kontrolü, pazar ve ticaret kontrolü, tazminat ödemeleri ve aşılama politikası gibi konularda AB mevzuatına uyumlu olacak şekilde önemli ilerlemeler kaydedilmedike, eradikasyon programları ve acil eylem planlarının düzgün olarak uygulanması mümkün olmayacaktır (OIE 2, 2005).

SONUÇ

Hayvan sağlığı için risk arz eden ve ekonomik açıdan da büyük kayıplara yol açabilen hayvan hastalıkları, sınır tanımadan ve çok hızlı bir şekilde yayılabileceğinden dolayı, hayvan hareketlerinin kontrolünün etkin olarak gerçekleştirilmesi, hastalıkların da kontrol altına alınması açısından gereklidir. Bu bağlamda, AB'nin mevcut politikalarında hayvan hastalıklarının kontrolü konusunda kapsamlı bir mevzuat bulunmakta olup, ilgili mevzuatta, genişleme süreci ile birlikte gelişen ihtiyaçlara göre yeni düzenlemeler yapılmaktadır.

AB, hastalıktan enfekte olan ya da şüpheli olarak kabul edilen tüm hayvanların imhasını uygulamaktan ziyade, gerek sınır kontrollerinde ithalatta, gerekse Birlik içindeki uygulamalarda oluşturduğu taviz vermeyen önlemleri uygulamaktadır. AB'de, sınırlarının kaldırılmasının, hayvan hareketlerinde de hayvan sağlığı üzerine risk yaratabilen bir unsur olabileceğinden yola çıkarak, AB özellikle sınır kontrol noktalarında, Birlik içi ticarete ve ithalat kurallarında, daha sıkı ve korumacı önlemler alma yoluna gitmiştir. Zira, hayvanların hareketleri kar amaçlı olsa da, hastalık açısından oldukça risk arz edebilmektedir. Bu riskleri azaltmak adına alınan önlemler, hayvanların ticaretinin engellenmesine bile yol açabilmektedir.

AB'nin yetkili birimleri, genişleme süreciyle birlikte artan hayvan yoğunluğu, yeni üye olan ülkelerin AB müktesebatına adaptasyon süresi ve değişen ihtiyaçlar doğrultusunda, hayvan sağlığı ile ilgili AB mevzuatını sadeleştirme konusunda girişimlerde bulunmaya başlamışlardır. Oluşturulan Hayvan Sağlığı Stratejisi'nde, AB'de hayvan sağlığı politikasında oluşturulması düşünülen değişiklikler, bu değişikliklerin ne gibi olumlu etkiler yaratacağına dair geniş kapsamlı bilgiler, uygulanması planlanan programın amaçları, uygulama yöntemleri ve program sonucunda elde edilmesi hedeflenen olumlu etkiler belirtilmektedir. İlgili Stratejide öngörülen reformların sonucunda, AB'de hayvan sağlığında ortak ve çağdaş bir yasal zemin oluşturulması amaçlanmaktadır.

Üye Ülkelerde ve AB'ne aday ülkelerde, gıda güvenliği, hayvan sağlığı, bitki sağlığı ve hayvan refahı ile ilgili AB mevzuatının düzgün olarak uygulanmasından sorumlu birim olan FVO, her sene Üye Ülkelere bu konularda birkaç kez denetim gerçekleştirmekte olup, AB Üye Ülkelerinin ve AB'ne ihracatta bulunan üçüncü ülkelerin, ilgili başlıklarda AB mevzuatına uyumunu denetlemektedir. Her denetim sonrasında hazırlanan raporda, denetimin gerçekleştirildiği ülkenin genel durumu irdelenip, saptanılan eksikliklerin giderilmesine dair önerilerde bulunmaktadır.

Üye Ülkeler her sene, ihbarı mecbur hastalıklarla ilgili bir eradikasyon ve izleme programı oluşturup, bu programları Komisyon'a sunmaktadırlar. AB ise sonrasında, kabul ettiği programların uygulanması için Üye Ülkelere sağlayacağı katkı paylarını belirtmektedir.

Herhangi bir hastalık salgını durumunda, hayvanlarının imhasının gerçekleştirilmek zorunda kaldığı üreticilere, zararlarını telafi etmek adına AB tarafından tazminat ödenmektedir.

Tüm bu uygulamalardan da görüldüğü üzere, AB, hayvan hastalıklarının kontrolü ve eradikasyonunu sağlamak adına, Üye Ülkelere ilgili mevzuata uyum devamlılığının sağlanması konusunda denetimler yapmakta ve hayvan hastalıkları için uyguladığı katı kuralların yanında, üretici ve yetiştiriciyi de göz önünde bulundurarak tazminatla olası zararlarını karşılayabilmektedir.

Genişleme süreciyle birlikte, AB'nin Üye Ülke sayısı 27'ye çıkmış olup, genel kapsamda, son katılan Üye Ülkeler ekonomik açıdan değerlendirildiklerinde, AB mevzuatına uyumlarının zaman alabileceği ve entegrasyon sağlama açısından zorluk yaşabilecekleri görülmektedir. AB, ekonomik yapısal olarak farklılıklar taşıyan birçok ülkeyi, bünyesinde barındırmak ve bu ülkelerin AB mevzuatına uyum sağlamalarını kolaylaştırmak adına, bazı derogasyonlar sağlamakta ve mevzuatında yeniliklere gitmektedir.

AB'ne katılım öncesi süreçte Türkiye'de, kısa vadede büyükbaş hayvanların kayıt altına alınması, koyun ve keçilerin kayıt altına alınması için hazırlıkların başlaması, sınırlardan hayvan kaçakçılığının engellenmesi, salgın hastalıkların

kontrolü için bir strateji oluşturulması, uzun vadede ise veteriner hizmetleri altyapısının iyileştirilmesi, hayvan sağlığı, gıda güvenliği ve bitki sağlığı mevzuatının uyumlaştırılması öngörülmektedir.

Türkiye’de, hayvan sağlığı ile ilgili mevzuatın büyük bir kısmı tek bir kanun kapsamında yer almakta olup, hayvan hastalıkları ile ilgili kurallarda gereklilikleri ve ihtiyaçları karşılarsa da, genel anlamda AB mevzuatı ile tam olarak uyumlu değildir. Türkiye’de hayvan varlığının yoğun olması, ülkenin her bölgesinde hayvancılığın gerçekleştirilmesi ve mevzuat gereğince sınır noktalarında yapılan kontrollere rağmen, ülkeye kaçak yollardan giriş yapan hayvan varlığının bulunması, hayvan hastalıklarının yayılmasında doğrudan etkili olan hayvan hareketlerinin kontrolünü güçleştirmektedir. AB’ne üyelik durumunda, Üye Ülkelere canlı hayvan ve hayvan ürünleri ihracatı yapılabilmesi için, hayvan hastalıklarının eradikasyonu ve kontrol altına alınması, hem ekonomik hem de hayvan sağlığı açısından büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle, Türkiye’de hala görülen ve birçok ülkede eradike edilmiş olan hastalıklar ile mücadele edilmesi, AB’ne uyum sürecinde ele alınması gereken konuların başında gelmektedir.

Türkiye’nin doğu ve güneyinde yer alan komşu ülkeler ile Ortadoğu ve Uzakdoğu ülkelerinde görülen salgın hastalıklar zaman zaman ülkemizi etkilemektedir. Bu nedenle, hayvan sağlığı açısından ülke içerisinde alınan önlemler kadar sınır güvenliği önlemleri de oldukça büyük önem arz etmektedir. Batı ve Kuzey Avrupa’da eradike edilmiş olan yüksek derecede patojenik olan hayvan hastalıkları, Türkiye’de halen yaygındır. Söz konusu durum, hayvancılık sektöründeki çok parçalılık, Türkiye’nin coğrafi konumu, güney ve doğu sınırlardaki hayvan hareketlerinin engellenememesi ile daha da karmaşık bir hale gelmektedir. Bu nedenle sınır noktalarında daha iyi bir güvenlik için, mevcut mevzuatın yenilenerek sınır noktalarında daha iyi bir risk analizi sağlanması ve yasa dışı ticaretin daha iyi tespit edilmesi amaçlanmaktadır.

Türkiye, AB’ne katılım sürecinde, hayvan hastalıkları kontrol sistemlerini AB’ne uyumlaştırmak adına mevzuatta değişiklikler düzenlemekte ve AB destekli projeler ile AB mevzuatına uyumlu bir şekilde eradikasyon programları

ve hastalık kontrol yöntemleri oluşturmaktadır. Bu kapsamda, AB destekli birçok proje tamamlanmış olup, hali hazırda yürütülen projeler de bulunmaktadır. Sığırların kayıt altına alınması projesi tamamlanmış olup, verimli bir şekilde projenin devamının sağlanması için çalışmalar yapılmaktadır. Koyun ve keçilerin kayıt altına alınması ile ilgili projenin 2009 senesinin Eylül ayında başlatılması planlanmaktadır. Kuduz hastalığı ile ilgili, AB ile uyumlu olarak kuduz hastalığının kontrolü programı uygulanmaktadır. Sınır kontrolünün daha etkin bir şekilde sürdürülebilmesi adına, yeni sınır kontrol noktaları kurulmuş olup, yakın zamanda bu noktaların faaliyete geçmesi beklenmektedir.

Hayvan hareketleri konusunda, her ne kadar sınır giriş noktalarında denetimler yürütülse de, devam eden kaçak hayvan girişi, hayvan sağlığı için büyük risk teşkil etmektedir. Yeni kurulan sınır kontrol noktalarının işleve geçmesi ile ülkeye kaçak girişlerin daha iyi bir şekilde kontrol altına alınacağı düşünülmektedir. Ülke içi hayvan nakillerinde ise, veteriner sağlık belgesinin yokluğu gibi koşulları sağlamayan durumlarla karşılaşıldığında, kanunda yer alan önlemlerin tam olarak uygulanması, bu gibi durumlarda yetersiz kalan cezai yaptırımların yeniden gözden geçirilmesi gerekmektedir.

Hayvan hastalıkları kontrol sistemleri ile ilgili mevzuatın çok geniş kapsamlı olması, Türkiye’de hayvan hastalıklarının yaygın olarak görülmesi ve hayvan hareketlerinin yoğun olmasından dolayı etkin bir şekilde kontrol edilememesi nedeniyle, Türkiye’nin bu konuda AB mevzuatına tam uyumunun gerçekleşmesi uzun bir süreç alacaktır. Bunun yanında, bahsedildiği üzere AB mali desteği ile gerçekleştirilen ve sürdürülen projeler ile birçok alanda ilerleme sağlanmıştır. Bu bağlamda, gerçekleştirilen projelerin etkilerinin devamının sağlanması ve gelecekte konu ile ilgili AB destekli projelerden mümkün olduğunca verim alınmaya devam edilmesi, Türkiye’de etkin bir hastalık kontrol sisteminin kurulması açısından önem arz etmektedir.

KAYNAKÇA

ADNS, 2008. Animal Disease Notification System, Animal Disease Situation Per Country And Per Disease, date from 01/01/2008 to 22/08/2008

Animal Health and Standing Committees, February 2007. ADNS, Annual report on outbreaks of notifiable animal diseases in the EU Member States and other participating countries during 2006.

Anonim, 2006. 2004/14 sayılı İhbarı Mecburi Hastalıklar Hakkında Tebliğ

Anonymous 1, 2006. Proposal for a Council Decision laying down Community criteria for the eradication and monitoring of certain animal diseases (codified version) /* COM/2006/0315 final - CNS 2006/0104 */

Anonymous 2, 2006. Council Decision of 23 January 2006 on the principles, priorities and conditions contained in the Accession Partnership with Turkey.

Anonymous 3, 2007. 2007/782/EC, Commission Decision of 30 November 2007 approving annual and multi-annual national programmes and the financial contribution from the Community for the eradication, control and monitoring of certain animal diseases and zoonoses, presented by the Member States for 2008 and following years (notified under document number C(2007) 5776)

Cliquet, F. and Aubert, M., 2004. Elimination of terrestrial rabies in Western European countries. Dev. Biol. (Basel) 119, 185–204

Commission of the European Communities, 1994. Council Resolution of 22 December 1993 on the strengthening of veterinary epidemiological surveillance measures. Off. J. Eur. Communities, C 16, 1.

EU Commission 1, 2008. Web adresi:
http://ec.europa.eu/food/animal/diseases/strategy/docs/CAHP_FVE_comments_final.pdf, 01.09.2008

EU Commission 2, 2008. Web adresi:
http://ec.europa.eu/food/animal/diseases/controlmeasures/bluetongue_en.htm, 01.09.2008

EU Commission 3, 2008. Directorate-General for Health & Consumers, Food and Veterinary Office, Programme of Audits and Inspections, July to December, 2008.

EU Commission 4, 2007. COM(2007) 711 final, Report from the Commission to the Council on the Implementation of Electronic Identification in Sheep and Goats

- EU Commission 5, 2008. Web adresi:
http://ec.europa.eu/food/animal/diseases/eradication/index_en.htm, 05.09.08
- EU Commission 6, 2008. Web adresi:
http://ec.europa.eu/food/animal/diseases/eradication/taskforce_en.htm, 05.09.08
- EU Commission 7, 2007. A new Animal Health Strategy for the European Union (2007-2013) where “Prevention is better than cure” Communication From the Commission to the Council, the European Parliament, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions, COM 539 (2007) Final
- EU Commission 8, 2007. A new Animal Health Strategy for the European Union (2007-2013) where “Prevention is better than cure”. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities. ISBN 978-92-79-06722-8.
- EU Commission 9, 2006. Progress Report, COM(2006) 649 final
- EU Commission 10, 2008. Web adresi:
http://ec.europa.eu/food/animal/diseases/controlmeasures/bt_art9a_web_draft_v01-09-08.pdf, 30.08.2008
- European Parliament 1, 2008. European Parliament resolution of 22 May 2008 on a new animal health strategy for the European Union 2007-2013 (2007/2260(INI))
- European Parliament 2, 2008. European Parliament resolution of 22 May 2008 on a new animal health strategy for the European Union 2007-2013 (2007/2260(INI))
- EuroTB, 2006. Surveillance in Tuberculosis in Europe, Surveillance March 2008
- FAOSTAT, 2005. Web adresi:
<http://faostat.fao.org/site/604/DesktopDefault.aspx?PageID=604#ancor>, 15.08.2008
- Galperine, T. et al., 2004. Risque de rage en France et importation ille’gale d’animaux en provenance de zones d’ende’mie rabique. Presse Med. 33, 791–793
- Gibbens, J.C. et al., 2001. Descriptive epidemiology of the 2001 foot and mouth disease epidemic in Great Britain: the first 5 months. Vet. Rec. 149, 729–743
- Gilbert, M. et al., 2005. Cattle movements and bovine tuberculosis in Great Britain. Nature 435, 491–496

Green, L.E. and Cornell, S.J., 2005. Investigations of cattle herd breakdowns with bovine tuberculosis in four counties of England and Wales using VETNET data. *Prev. Vet. Med.* 70, 293–311

Gloster, J. et al., 2003. Airborne transmission of foot-and-mouth disease virus from Burnside Farm, Heddon on-the-Wall, Northumberland, during the 2001 epidemic in the United Kingdom. *Vet. Rec.* 152, 525–533

J. McGrann & H. Wiseman, 2001. Eurovet Livestock Tracing, Park Application Computer Engineering (PACE) Ltd, Legahory Centre, Brownlow, Craigavon, Northern Ireland BT65 5BE, United Kingdom

Karaş Duman, Dr. G., 2008. *Türk Veteriner Hekimliği Dergisi*, 2008, Sayı: 1

KKGM 1, 2008. Büyükbaş ve Küçükbaş Hayvan Hareketlerinin 2007 Yılı Değerlendirme Raporu, 2008.

KKGM 2, 2008. Büyükbaş ve Küçükbaş Hayvan Hareketlerinin 2007 Yılı Değerlendirme Raporu, 2008.

KKGM 3, 2008. T.C. Tarım ve Köyışleri Bakanlığı, Hayvan Hastalık ve Zararlıları ile Mücadele Programı, Ankara, 2008

KKGM 2, 2008. Büyükbaş ve Küçükbaş Hayvan Hareketlerinin 2007 Yılı Değerlendirme Raporu, 2008.

Mansley, L.M. et al., 2003. Early dissemination of foot-and-mouth disease virus through sheep marketing in February 2001. *Vet. Rec.* 153, 43–50

Marin, E., 2007. EU Animal Health Strategy (2007-2013) EP Conference, Animal Health Strategy of the EU (17 October 2007, Brussels, Belgium). <http://www.gvs.gov.uk/pdf/emarin.pdf>

Pluimers, F.H. et al., 2002. Lessons from the foot and mouth disease outbreak in the Netherlands in 2001. *Rev. Sci. Tech.* 21, 711–721

Sprenger, K. 2007. European Commission, DG Health and Consumer Protection Unit D.1 Animal health

OIE, 2006. Web adresi: http://www.oie.int/eng/maladies/en_classification.htm, 04.09.2008

OIE 1, 2005. Animal disease control in Turkey, an outline of fields of reforms and strategy paper

OIE 2, 2005. TR02/IB/AG-01, Animal disease control in Turkey an outline of fields of reforms and strategy paper

Van Borm, S. et al., 2005. Highly pathogenic H5N1 influenza virus in smuggled Thai eagles, Belgium. *Emerg. Infect. Dis.* 11, 702–705

Van Goethem B., 2006. Speech on FCEC-CAHP Evaluation. IFAH-Europe Conference “The Animal Health Industry- An Essential Partner for Global Health” (28 June 2006, Brussels, Belgium)

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı : DURU KUT
Doğum Yeri : İSTANBUL
Doğum Tarihi : 03.03.1979
Medeni Hali : EVLİ
Yabancı Dili : İNGİLİZCE

Eğitim Durumu

Lise : İSTANBUL HAYRULLAH KEFOĞLU LİSESİ
(1994-1997)
Lisans : İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ VETERİNERLİK
FAKÜLTESİ (1997-2002)
Çalıştığı Kurum : TARIM VE KÖYİŞLERİ BAKANLIĞI, DIŞ
İLİŞKİLER VE AB KOORDİNASYON
DAİRESİ BAŞKANLIĞI (2005-...)